

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 978

14. SIJEČNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

**Zima našeg
(NE)zadovoljstva**

SADRŽAJ

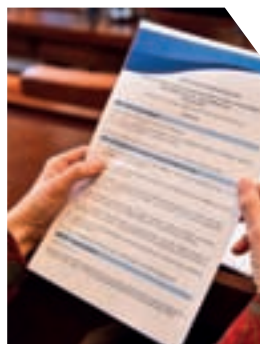
5

Hrvatsko nacionalno vijeće
**Značajan korak u vra-
ćanju povjerenja u pra-
vosudne institucije**

8

Društveni dijalog o ustavnim
promjenama
Dan(i) poslije

12

Mr. sc. Zoran Pašalić, republički
pučki pravobranitelj
**Najveći problem –
nepostupanje
po preporukama**

22

Anđelko Beroš, glumac i predavač
**Beograd odgovara
Dalmatincima**

30

25 godina novog tečaja časopisa
Klasje naših ravni
**Afirmacija mjesne knji-
ževnosti i umjetnosti**

36

Nosač zvuka
HGU Festival bunjevački pisama
**Zaboravljena
svatovska zbirka**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Brani-
mir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov,
Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav
Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Zima našeg (NE)zadovoljstva

Subotičkom Višem sudu trebalo je (samo) pet mjeseci da donese presudu koja se tiče slučaja etnički motiviranog nasrtaja na jednog pripadnika hrvatske zajednice u Subotici. Obzirom na činjenicu da kod nas važi ona izreka »pravda je spora« (o drugom djelu te izreke moglo bi se diskutirati) i obzirom da je riječ o kaznenom djelu koje je motivirano etničkom netrpeljivošću, i uz to obzirom da se u službenim priopćenjima cijeli sukob pokušao prikazati kao sukob oko parkirališta ova presuda makar malo mijenja sliku srbijanskog sudstva.

Ima li šanse da ovakve odluke ne budu presjedan već ustaljena praksa? Zagovornici izlaska na referendum kazat će kako se ustavnim promjenama upravo stvaraju takvi preduvjeti. Oni drugi kazat će kako sama promjena Ustava nije ništa drugo do zamazivanje očiju i udovoljavanje Europskoj uniji i kako će još trebati godina i godina dok u Srbiji ne bude važno koga znaš i čiji telefonski broj imaš, a ja bih dodala i čiji si član. Oni treći u predloženim ustavnim promjenama vide diktat iz vana i onda logično pozivaju građane da svojim »ne« to i spriječe.

Moj dojam je da su nekako ipak svi nezadovoljni. I oni koji pod pritiskom predlažu promjene i oni koji u njima vide tek bacanje prašine u oči vjerujući (s razlogom) kako će se vlast teško odreći svog utjecaja u sudstvu i tužiteljstvu i da će usprkos kozmetičkim projenama sve ostati i dalje isto. I kao da bismo svi što prije htjeli 16. siječnja što prije zaboraviti. Neće to biti teško, jer su ustavne promjene i referendum (gle čuda) tek rijetka vijest u medijima.

Rijetka vijest je i najava da će Srbija ovu godinu završiti s inflacijom od osam posto, što je najveća stopa inflacije od 2013. godine. Kratak predah dobili smo samo do početka veljače do kada važi uredba o zamrzavanju cijena nekoliko osnovnih namirnica. Ako se ne produlji važenje uredbe, od 1. veljače cijene brašna, ulja, miljeka i mesa ovisit će od diktata tržišta i dodatno će pogurati inflatorni val.

Da nam svijeeće (još) neće trebati uvjeravaju nas i pored brojnih problema u energetsom sustavu. Vjerujete li u to ili ne, na vama je.

Z. V.

FHP: Prešutno odobravanje i ohrabrivanje zastrašivanja manjina

»Povodom sve učestalijeg ispoljavanja nacionalne mržnje u javnom prostoru i zastrašivanja manjina, Fond za humanitarno pravo osuđuje odnos državnih institucija prema ovim incidentima, koji se sastoji u njihovom prešutnom ili eksplicitnom odobravanju i ohrabrivanju. Republika Srbija nastavlja sa službenom politikom negiranja ratnih zločina, slavljenja zločinaca i samoviktimizacije, čime doprinosi eskalaciji nacionalne i vjerske mržnje kojoj svjedočimo u posljednje vrijeme«, navodi se u priopćenju ove organizacije u povodu objavljene video snimke pripadnika Policijske uprave Priboj kako pjevaju pjesme kojima se poziva na novi genocid i zločine protiv čovječnosti.

FHP je podsjetio da su tijekom devedesetih godina pripadnici srpskih snaga počinili teške zločine nad stanovništvom Sandžaka, uključujući otmice, ubojstva, policijsku torturu i druga sustavna kršenja ljudskih prava i da su »stanovnici Sandžaka suočeni sa zastrašivanjem i govorom mržnje u javnom prostoru, koji po mnogo čemu podsjeća na atmosferu od prije 30 godina«.

FHP je ocijenio da je »nakon pritiska javnosti, protiv policajaca sa snimke pokrenut disciplinski postupak koji, kao blaga mjera, negira ozbiljnost ovog incidenta«.

U priopćenju se navodi kako je gotovo cijeli državni vrh Srbije 9. siječnja u Banjaluci prisustvovao obilježavanju Dana Republike Srpske koji je u više navrata proglašen neustavnim.

»Predsjednica Vlade Srbije **Ana Brnabić** izjavila je povodom neustavnog praznika da je 'Republika Srpska plod želje srpskog naroda [...] da se spriječe zločini koji su nad srpskim narodom počinjeni tijekom Drugog svjetskog rata'. Ovaj narativ bio je dominantan i devedesetih godina i služio je za legitimizaciju osvajačkih pohoda srpskih vlasti. Povezivanje Drugog svjetskog rata i ratova devedesetih u neprekinutu cjelinu doprinosi relativizaciji ratnih zločina, predstavljajući ih kao samoobranu«, navodi se u priopćenju. »Službena politika sjećanja na ratove devedesetih, zasnovana na poricanju i relativizaciji zločina koje su počinile srpske snage, značajno doprinosi ovakvoj atmosferi«, zaključuje se u priopćenju i zahtijeva od institucija Srbije da prekinu s praksom negiranja zločina, kao i poricanja sustavnog karaktera nacionalne mržnje, i da zastrašivanje i pozive na nasilje sankcioniraju na adekvatan način.

Vučić: Spustiti tenzije

Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** najavio je u ponedjeljak da će 12. siječnja biti u Priboju kako bi se »spustile narasle međunacionalne tenzije i poduzele konkretne mjere«.

On je na svom instagram profilu, uz najavu, objavio i fotografiju na kojoj je s ministrom unutarnjih poslova **Aleksandrom Vulinom** i načelnikom Generalštaba Vojске Srbije **Milanom Mojsilovićem** na terasi Predsjedništva Srbije.

»Iskoristili smo pauzu u teškim razgovorima vezanim za sigurnosnu situaciju u regiji da izađemo na zrak i razbistimo glavu. Dogovorili smo se da u srijedu otputujemo u Priboj, kako bismo spustili narasle međunacionalne tenzije, poduzeli neophodne i konkretne mjere u vezi s tim i osigurali punu sigurnost za sve građane naše Srbije«, napisao je Vučić.

U Priboju se dogodilo nekoliko incidenata početkom godine u kojima su vrijeđani Bošnjaci: mediji su objavili video snimku s jedne privatne proslave na kojoj su bili pripadnici srpske policije na kojoj je pjevana pjesma kojom se veliča genocid u Srebrenici; tijekom proslave pravoslavnog Božića je bila bakljada u Priboju i pjevalo se

»Božić je, Božić je, pucaj u džamije«; dvojica pribojskih policajaca u javnoj komunikaciji na društvenim mrežama prijetili su pribojskom imamu **Harunu Eminagiću**.

Povodom incidenata u Priboju, Ministarstvo unutarnjih poslova je 9. siječnja formiralo radnu grupu, a rezultat je disciplinski postupak protiv grupe policajaca i uočeni propusti u radu granične policije Priboja.

MUP je 10. siječnja priopćilo da je pokrenut disciplinski postupak protiv 12 policajaca »koji su ponašanjem izvan službe i uniforme vrijeđali građane druge vjere i nacionalnosti«.

MUP nije precizirao o kojim je događajima riječ, a naglašeno je da policajci i na radnom mjestu i izvan službe »moraju postupati društveno odgovorno, uz puno poštovanje vjerskih i nacionalnih osjećanja« i u skladu sa zakonom i policijskim kodeksom.

Policija je priopćila da je identificiran 18-godišnji mladić koji je, kako se sumnja, u noći između 6. i 7. siječnja sudjelovao u incidentu u kome se vrijeđaju građani druge nacije i vjere kao i da je o ovim incidentima obaviješteno nadležno tužiteljstvo.

HNV: Značajan korak u vraćanju povjerenja u pravosudne institucije Srbije

Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji pozdravlja donošenje presude u slučaju etnički motiviranog napada na **Zorana Brajkovića**, pripadnika hrvatske zajednice u Subotici i članove njegove obitelji koji se dogodio 2. kolovoza 2021. godine ispred pekare *Dino* u Subotici.

»Presudu koju je nedavno donio Viši sud u Subotici, kojom se okrivljeni **B. P.** osuđuje na tri mjeseca kućnog zatvora prva je presuda koja ima pozitivne ishode kada je u pitanju procesuiranje etnički motiviranih napada na pripadnike hrvatske zajednice u Republici Srbiji. HNV pozdravlja i profesionalno postupanje tužilaštva tijekom vođenja procesa. Podsjećamo kako je naš sunarodnjak Zoran Brajković napadnut zajedno s članovima svoje obitelji od kojih su pojedini i državljani Republike Hrvatske. Osuđeni **B. P.** je, uz niz uvreda na nacionalnoj osnovi (psovanje hrvatske majke i nazivanje ustašama), najprije nasrnuo na članove obitelji Zorana Brajkovića da bi potom tjelesno napao i samog Brajkovića, oborivši ga na zemlju. Od samog prijavljivanja slučaja HNV-u naša institucija je pružala potporu obitelji Brajković i aktivno bila uključena u cijeli proces«, navode iz HNV-a.

Glede ovoga slučaja HNV napominje kako ostaje i određena doza gorkog okusa zbog velikog broja objavljenih neistina, ne samo u lokalnim medijima, kao i zbog negiranja etničke motiviranosti napada od pojedinih lokalnih dužnosnika u Subotici.

»Istodobno, samo postupanje policijskih tijela, koja su, neposredno nakon incidenta, samoinicijativno preuzela na sebe karakterizirati slučaj i ocjenjivati u prostoru javnosti kako napad nije bio etnički motiviran, dodatno je otežalo vođenje cijelog procesa. Mora se znati kako ovo nije prvi slučaj sinkroniziranog negiranja napada na etničkoj osnovi na naše sunarodnjake. Hrvatska zajednica i njezine institucije uvijek su nastojale i nastojat će čak

i najkompleksnije probleme rješavati kroz institucije sustava, ali za tako što je potrebna i dobra volja te profesionalan odnos institucija i političkih čimbenika u Republici Srbiji«, navodi se u priopćenju.

Ovom presudom HNV još jednom iskazuje svoje nade kako će se i eventualni drugi slučajevi etnički motiviranih napada na pripadnike hrvatske zajednice pozitivno rješavati i kako će žrtve dobiti odgovarajuću zadovoljštinu.

»Mi držimo i dalje kako nacionalnoj, vjerskoj, jezičnoj i bilo kojoj drugoj vrsti mržnje u jednom društvu ne smije biti mjesta te kako se svi građani Republike Srbije moraju osjećati sigurnima. Naša je dužnost, kao predstavnika manjine koja je u prošlosti imala traumatična iskustva, uvijek jasno i nedvojbeno ukazivati te se zalagati za pravično i institucionalno rješavanje postojećih problema. Na koncu, još jednom pozdravljamo donošenje presude za koju vjerujemo kako je jedan od značajnijih koraka k vraćanju povjerenja pripadnika hrvatske manjine u institucije Republike Srbije«, zaključuje se u priopćenju.

H. R.

Baštovanović:

Manjine ne žive u rezervatu

Međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Darko Baštovanović** rekao je za dnevni list *Danas*, u povodu presude Višeg suda u Subotici koji je osudio **B. P.** na tri mjeseca kućnog zatvora zbog uvreda na nacionalnoj osnovi i fizičkog nasrtaja kako je presuda za napadnutog neka vrsta satisfakcije »što mu je na neki način priznato da se zaista radilo o nečemu što je etnički motivirano«.

»Dok smo pričali s gospodinom **Zoranom Brajkovićem**, čudio se i rekao: 'ja ne mogu vjerovati da u Subotici postoje ljudi koji bi bili tako nešto spremni izgovoriti', uz jednu, onako iskrenu dozu čuđenja. Jer, ipak treba biti svjestan, Subotica je multikulturalna sredina i nisu manjine nikakva izolirana zajednica koja živi u rezervatu mimo svih događanja i pokraj drugih zajednica«, kazao je Baštovanović i dodao da za HNV ova presuda predstavlja značajan korak u vraćanju povjerenja u pravosudne institucije, jer postoji niz otvorenih slučajeva napada na Hrvate u Srbiji kod kojih procedura dugo traje, a usprkos tome što se sve činjenično utvrdi, presuda izostaje.

Istaknuo je i da se ovakvi napadi ne događaju sami od sebe već su jednim dijelom rezultat odnosa između Srbije i Hrvatske kao i negativne medijske kampanje koja se vodi u vodećim medijima.

Ustrajati na politici dijaloga, suradnje i uvažavanja

Srpsko narodno vijeće iz Hrvatske organiziralo je 6. siječnja tradicionalni svečani prijam povodom proslave Božića po julijanskom kalendaru, a u okviru programa dodijeljene su i godišnje nagrade SNV-a.

Događaju su nazočili predstavnici vlasti Hrvatske i Srbije, Srpske pravoslavne crkve, Grada Zagreba, a među brojnim uzvanicama bila je i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**.

Obraćajući se okupljenima, predsjednik SNV-a **Milorad Pupovac** je upozorio na problem iseljavanja Banije i ustvrdio kako je potrebno učiniti više kako bi se iseljavanje stanovnika zaustavilo i omogućio bolji život.

»To znači da politiku viška riječi – bilo otrovnih ili praznih – pretvaramo u politiku razgovora, politiku privatnih interesa u politiku javnih dobra«, rekao je Pupovac.

Predsjednik hrvatske Vlade **Andrej Plenković** rekao je kako je vrijeme u kojem živimo obilježeno globalnim krizama, nepogodama te pandemijom ukazavši kako je sve to ostavilo posljedice.

»U vremenu mira dobro je da smanjimo nervozu i polarizaciju... da učinimo korak jednih prema drugima, korak poštovanja, razumijevanja, pijeteta i istine, ali i da budemo okrenuti budućnosti i suradnji«, poručio je Plenković, naglasivši kako će ustrajati na politici dijaloga, suradnje i uvažavanja, obnovi Banije nakon potresa, pronalasku nestalih u Domovinskom ratu, osudi počinitelja ratnih zločina, boljem odnosu sa Srbijom i većem respektiranju srpske nacionalne manjine.

Specijalni izaslanik predsjednika Srbije **Veran Matić** rekao je da mu je žao što ovom prigodom nije donio ohrabrujuću vijest o nestalom **Mateju Perišu** te ukazao kako se u ovoj i drugim nesrećama iznova pokazuje iskrena i bezrezervna solidarnost dvaju naroda.

»Kako je moguće da nas nesreće spajaju, a svakodnevni politički život distancira?«, rekao je Matić. Također, u svezi s pronalaskom nestalih u ratu istaknuo je kako su ozbiljniji koraci mogući tek u zajedničkoj potrazi: »Zajedničko suočavanje s prošlošću i zajedničko žalovanje otvaraju puteve za normalizaciju međusobnih odnosa«, kazao je Matić.

Božićni blagoslov okupljenima je udijelio patrijarh SPC-a Njegova svetost **Porfirije**, poručivši kako je poruka Božića mir među ljudima, davanje prostora drugom i drukčijem te kako je međusobna različitost Božji dar.

H. R.

Porast broja zaraženih

Blagdani su u Srbiji donijeli porast broja zaraženih koronavirusom, a to bi moglo dovesti do većeg broja hospitalizacija, smatraju pojedini stručnjaci.

Zapovjednik vojne bolnice Karaburma doktor **Ivo Udovičić** rekao je kako očekuje »veći priljev pacijenata u bolnice« zbog koronavirusa i pozvao je mlade da se cijepe.

Prema podacima od 11. siječnja od 37.402 testirana za 24 sata 13.693 je bilo potvrđenih slučajeva zaraze, 22 je preminulo, 2.287 je hospitalizirano, a 86 je na respiratorima.

Virusolog **Milanko Šekler** rekao je u utorak da je mnogo više novozaraženih, možda i dvostruko više no što to pokazuju brojke ovih dana, navodeći da dominira omikron soj korona virusa i da je »jedan od razloga ovako brzog, kao stihija, širenja omikron varijante ne toliko sama osobina prenosivosti već veliki broj, postotak, ljudi koji boluju asimptomatski. Potpuno su bez ikakvih simptoma«.

Referendum o izmjeni Ustava u nedjelju

Republički referendum radi potvrđivanja Akta o promjeni Ustava Republike Srbije bit će održan u nedjelju, 16. siječnja 2022. godine od 7 do 20 sati.

Na referendumu će se građani izjašnjavati o referendumskom pitanju: »Jeste li za potvrđivanje Akta o promjeni Ustava Republike Srbije?« zaokruživanjem na glasačkom listiću riječi »da« ili »ne«.

Akt o promjeni Ustava sadrži amandmane u području pravosuđa kojima se mijenja način izbora su-

daca i tužitelja kako bi se smanjio utjecaj politike u ovom procesu.

Pravo izjašnjavanja imaju građani koji imaju biračko pravo i prebivalište, odnosno boravište za interno raseljene osobe na teritoriju za koji se raspisuje referendum i upisani su i birački popis.

Republičko izborno povjerenstvo utvrđuje i objavljuje ukupne rezultate republičkog referenduma i dostavlja izvješće o provedenom republičkom referendumu Narodnoj skupštini.

DSHV: Izađimo na referendum i opredijelimo se prema vlastitim razlozima

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini pozvao je građane hrvatske nacionalnosti da izađu na referendum u nedjelju, 16. siječnja, a da na referendumska pitanja odgovore na osnovu stava koji su o ustavnim promjenama ranije donijeli.

U priopćenju stranke navodi se kako je DSHV više nego zainteresiran za budućnost Srbije, za razvoj demokracije i vladavinu prava, za društveni položaj nacionalnih manjina, osobito hrvatske čiji je stožerni politički predstavnik, te za dinamiku i narav europskih integracija. Stoga su, kako se dodaje, s posebnom pozornošću pratili i procese oko promjene najvišeg pravnog akta – Ustava Republike Srbije, u dijelu koji se odnosi na pravosuđe, to jest na način izbora sudaca i tužitelja, o kojem će se građani Srbije s pravom glasa izjašnjavati na referendumu u nedjelju, 16. siječnja.

»Sa žaljenjem konstatiramo da u spomenute procese nismo bili ni na koji način uključeni, što držimo jednim od ključnih deficita još uvijek nedovoljno razvijenih manjinskih politika. U protivnom, bili bismo u prilici ukazati na

važnost još nekih segmenata koji bi se trebali mijenjati u Ustavu – recimo, one dijelove koji se odnose na sadržaje iz Međudržavnog sporazuma o zaštiti manjina, koji je Republika Srbija potpisala s Republikom Hrvatskom a tiče se čl. 9 i primjene instituta zajamčenih mandata u predstavničkim tijelima na svim razinama te u izvršnom dijelu vlasti na lokalnoj razini. To je, opetovano ćemo podsjetiti, međunarodno preuzeta obveza koju Republika Srbija ne primjenjuje, uz pozivanje na argument da je za tako što potrebno mijenjati pojedina ustavna određenja. Ovo je prilika za promjenu takvih ustavnih određenja! Također, ukazali bismo i na potrebu osnaživanja ustavne zaštite načela razmjerne zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u tijelima sudbene vlasti, budući da su građani hrvatske nacionalnosti u istima visoko podzastupljeni, a u posljednjih nekoliko izbornih procesa kandidati hrvatske nacionalnosti, čak i oni s najboljim referencama, listom su odbijani«, navodi se u priopćenju koje potpisuje predsjednik stranke **Tomislav Žigmanov**.

Dodaje se i kako je glede predloženih ustavnih promjena izostao širi konsenzus unutar srbijanskoga društva – kako od strane političkih stranaka tako i od civilnog društva i stručne javnosti.

»Podjele prisutne u javnosti – čak i suprotna stajališta koja zastupaju pojedini visoki dužnosnici vladajuće stranke – dodatno pridonose stvaranju konfuznog stanja. Pa ipak, na temelju svega iznesenog DSHV poziva građane hrvatske nacionalnosti da izađu na referendum, da iskoriste svoje pravo da odlučuju o sudbini države čiji su lojalni građani, a da na referendumska pitanja odgovore na osnovu stava koji su o ustavnim promjenama ranije donijeli«, zaključuje se u priopćenju.

H. R.

Dan(i) poslije

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog organiziralo je u Beogradu, Novom Sadu i Kragujevcu društveni dijalog o predloženim ustavnim promjenama o kojima će se građani Srbije u nedjelju izjašnjavati na referendumu.

»Želimo da svako jasno razumije što donosi odluka Narodne skupštine da se politika povlači iz pravosuđa i kako to dobro ili loše utječe na zaštitu ljudskih prava, što je ključni ishod referenduma«, naglasila je tijekom dijaloga u Novom Sadu ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Gordana Čomić** i dodala da je Venecijanska komisija dala pozitivne komentare na predložene izmjene Ustava.

Predsjednik Skupštine Vojvodine **István Pásztor** smatra kako predloženim ustavnim promjenama neće odmah biti razriješena sva pitanja i sporovi koji su opterećivali pravosuđe prethodnih desetljeća, ali su promjene potrebne, jer se Srbija obvezala primijeniti pravne stečevine Europske unije i potpuno razdvojiti sudsku, izvršnu i zakonodavnu vlast.

Poslije referenduma novi zakoni

»Neovisno pravosuđe treba počivati na principima efikasnosti i odgovornosti, a to će biti omogućeno predviđenim promjenama Ustava«, kazao je **Jugoslav Milačić**, savjetnik ministrice za europske integracije **Jadranke Joksimović**.

»Građani trebaju znati da su izmjene Ustava osnov za donošenje novih zakona, a treba biti donijeto šest zakona. Svi ti zakoni će također biti poslani Venecijanskoj komisiji koja treba dati svoje mišljenje, a Srbija kao članica Vijeća Europe nema mogućnosti da izbjegne mišljenje Venecijanske komisije. Mišljenje Venecijanske komisije jest važno, jer na osnovu njenog mišljenja i Europska komisija donosi sud o kredibilitetu cijelog procesa«, kazao je Milačić i podsjetio da je izmjena Ustava obveza preuzeta Akcijskim planom iz 2016. godine i revidiranim Akcijskim planom iz 2020. godine.

»Meni osobno smeta što se rasprava o ustavnim promjenama pretvorila u debatu o čarobnom štapiću koji će omogućiti da nakon promjene Ustava u pravosudnom

Manje korupcije, manje nepravde, manje nejednakog postupanja u sudskim procesima trebale bi biti posljedice referendumskog »da«. No, pravi posao tek kreće od 17. siječnja, jer mnogo toga ovisi o zakonima koji će se morati donijeti nakon ustavnih izmjena, a najavljeno je čak šest novih zakona

sistemu sve bude idealno i savršeno. Što, naravno, nije točno. Ono što se mora raditi jest kontinuirani rad na postizanju efikasnosti i stručnosti u sudovima, jer presude moraju biti kvalitetne, zasnovane na zakonu i donijete što je prije moguće. Građani koji na neku pravdu čekaju više godina to više i ne doživljavaju kao pravdu, a kod nas takvih višegodišnjih slučajeva ima«, kazao je predsjednik Udruženja lokalnih ombudsmana Srbije **Miladin Nešić**.

Odluke po slobodnom uvjerenju tužitelja

»Predložene izmjene Ustava koje se odnose na sudstvo i tužiteljstvo rezultat su velike borbe i prije svega konsenzusa svih sudionika u radnoj skupini koja je pripremala ustavne izmjene«, smatra zamjenica tužitelja u Osnovnom tužiteljstvu u Novom Sadu **Ksenija Bogić-Marić**, koja je dijalogu prisustvovala kao predstavnica Udruženja javnih tužitelja i zamjenika javnih tužitelja.

»Jedna od osnovnih izmjena treba osigurati veću samostalnost tužitelja koji postupaju u konkretnom predmetu, jer neće raditi isključivo onako kako im njihov javni tužitelj kaže. To je suština. Ali nije dovoljno izvršiti samo promjenu Ustava. Važno je kakvi će biti zakoni koji se trebaju donijeti. Također, važno je promijeniti i svijest tužitelja koji trebaju shvatiti da odluke trebaju donositi u skladu sa zakonom i svojim slobodnim uvjerenjem i samim tim da stoje iza svojih odluka i da za njih odgovaraju«, kazala je Bogić-Marić.

Gdje su manjinska prava?

Ono što nije spomenuto tijekom dijaloga, a nije ni dio ustavnih promjena, jest zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u sudstvu i tužiteljstvu, te ostaje otvoreno pitanje hoće li i na koji način to biti određeno zakonima koji trebaju pratiti ustavne promjene. Odgovora na to pitanje za sada nema. Državna tajnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Olena Papuga** pokrenula je pitanje vođenja sudskih sporova na jezicima nacionalnih manjina.

»Zašto pripadnici manjina ne traže da se sudski sporovi vode na njihovom materinskom jeziku? Čuli smo da sudski sporovi predugo traju, pa ukoliko bi se vodili na nekom manjinskom jeziku ionako predugi sudski procesi trajali bi još duže. Zato jedno od tema kako u AP Vojvo-

dini tako i u Ministarstvu pravde treba biti i pitanje kako pomoći nacionalnim manjinama da se opredijele da vođenje sudskih sporova zatraže na svom materinskom jeziku i kako u tome da im pomogne država. Procesi koji se vode na manjinskim jezicima ne smiju zbog jezika trajati duže, već isto koliko bi trajali da se vode na srpskom. To je način da se jezična raznovrsnost u Srbiji sačuva. Kadrova imamo, jer imamo pripadnika nacionalnih manjina koji govore svojim materinskim jezikom, one koji studiraju na jezicima nacionalnih manjina, ali paralelno odlično govore i srpski jezik. U procesu koji nas čeka poslije referenduma, a to je kreiranje šest novih zakona, mora se omogućiti da se pod istim uvjetima sudski procesi vode na srpskom i manjinskim jezicima«, kazala je Papuga.

Priključak za vlak koji je napustio stanicu

Milan Antonijević, pravnik i aktivist za ljudska prava, u svom autorskom tekstu u tjedniku *Vreme* iznosi stav da na referendum treba izaći i dati potporu ustavnim promjenama.

»Sada je stvoren jedinstven politički moment da se stvari pomaknu s mrtve točke, i to u dobrom pravcu. Vlak je napustio stanicu. Svako odgađanje bi značilo katastrofu za EU integracije i protraćene još mnoge godine naših života«, piše Antonijević.

On podsjeća da je izmjena Ustava u dijelu koji se odnosi na pravosuđe obveza Srbije proteklih 14 godina, jer je još 2007. godine Venecijanska komisija u Ustavu iz 2006. godine utvrdila dva problema. Prvi je nedovoljna neovisnost sudstva, koja se ogleda u pretjeranoj ulozi Parlamenta prilikom imenovanja u pravosuđu. Druga je članak 102. Ustava koji definira da su narodni zastupnici podređeni partijskom rukovodstvu.

Z. V.

»Godine novog preporoda«: 50 godina od *Hrvatskog proljeća* (IV.)

Kultura po socijalističkom receptu

Utemeljena pod okriljem Katoličke crkve, kultura bačkih Hrvata poslije Drugog svjetskog rata doživjela je krupan preobražaj. Kada je ispunila svoju propagandnu zadaću, ponovno je bačena na margine društvenog života, gdje je ostala sve do 1960-ih godina, kada je oživjela u valu novih gibanja

Utemeljena pod okriljem Katoličke crkve, kultura bačkih Hrvata poslije Drugog svjetskog rata doživjela je krupan preobražaj. Stavljena je u službu Komunističke partije Jugoslavije. Kada je ispunila svoju propagandnu zadaću, ponovno je bačena na margine društvenog života, gdje je ostala sve do 1960-ih godina, kada je oživjela u valu novih gibanja (*Hrvatskog proljeća*).

Duga tradicija kazališta

Najvažnije i najmasovnije kulturno žarište poslije Drugog svjetskog rata u bačkih Hrvata bilo je Hrvatsko narodno kazalište u Subotici, koje je utemeljeno odlukom Predsjedništva Narodne skupštine AP Vojvodine od 19. rujna 1945. Ono je, istina, čedo svog vremena, ali su njegovi glumci, članovi predratnog Zbora hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, uglavnom duhovna djeca međuratnog hrvatskog preporoda, koji se 1930-ih odvijao pod krovom Subotičke matice (Paje Kujundžića 9).

Dramska umjetnost u bunjevačkih Hrvata, međutim, ima dublju tradiciju i od Hrvatskog narodnog kazališta i Zbora hrvatskih kazališnih dobrovoljaca. U najstarije vrijeme pod okriljem crkve održavani su igrokazi. Prvu poznatu predstavu organizirala je franjevačka gimnazija u Subotici (1747.). U vrijeme mađarske vladavine drama je bila jedina grana umjetnosti koja je mogla naići na širu recepciju bunjevačkih masa, budući da je pismenost bila svojstvena samo višim slojevima. Predstave su držane obično tijekom zimskih mjeseci, o blagdane (na Božić, Marijin dan itd.), na prelima i drugim prigodama. Izvodili su ih uglavnom djeca, ili mladići i djevojke (članovi i članice katoličkih društava, obrtnički i trgovački

pomoćnici itd.). Komadi bili su pretežno vjerske prirode, rijetko svetovne (narodni igrokazi).

Dugi i skromni počeci

Primjera radi, Kršćanska čitaonica u Baji, koju je osnovao **Ljudevit Budanović**, priredila je 19. veljače 1912. šaljive komade *Divojačka kletva* i *Začarani ormar*. Katoličko bunjevačko divojačko društvo u Subotici priredilo je 30. siječnja 1913. u Katoličkom krugu u Subotici *Pokondirenu tikvu* **Sterije Popovića**. Igrali su **Tonka Pešut** (Fema), **Marija Stantić** (Evica) i **Andrija Mamužić** (Vaso). Šokci u Bregu prikazali su komad *Začarani ormar* u okviru zabave Gazdačkog čitalačkog društva održane 7. i 8. veljače 1914. Uloge su tumačili **Bariša Mrvičin** (Gospodin), **Marija Vidaković** (Ljubica), **Marin Balažev** (Milan), **Josip Ilić** (Mato kovač) i **Antun Gorjanc** (Grgo sluga).

Koliko god skromne bile glede režije i izvedbe, ove predstave su u nedostatku drugog pristupačnog sadržaja

bile veoma popularne među širim slojevima. Upravo zato mađarske vlasti su strogo ograničile njihovo izvođenje. Tako je Gradski senat u vrijeme gradonačelnika **Károlya Bíróa** bez racionalnog razloga zabranio izvedbu igroka-za iz pučkog života *Zavade* od **Vranje Sudarevića** (29. srpnja 1905.). Radi daljnjeg razvoja kazališna umjetnost u bačkih Hrvata morala je sačekati propast Austro-Ugarske monarhije.

Od amaterizma do profesionalizma

Poslije Prvog svjetskog rata hrvatska drama nastavila je neko vrijeme živjeti na svoj uobičajeni način, u prigodničarskom miljeu. Uvjeta za intenzivniji rad nije bilo. Pred kraj razdoblja, međutim, i ova djelatnost je podignuta na višu razinu. Naime, pod vodstvom ravnatelja Podružnice I. Hrvatske štedionice u Subotici **Dragana Mrljaka** nekoliko mladih ljudi osnovalo je proljeća 1939. Zbor hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, preteču i osnov Hrvatskog narodnog kazališta. Predsjednik društva je bio Mrljak, a tajnica **Ana Skenderović**. Prva predstava rađena je po komadu *Moje prvo momčenje* **Ivana Malagurskog**, koju je Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca nagradila. Zbor je zapravo bio jedna u nizu sekcija Hrvatske kulturne zajednice, čije prostorije su se nalazile u Subotičkoj matici. Nastupao je u Gradskom kazalištu, ali po potrebi i na drugim mjestima, bilo samostalno ili u okviru većih manifestacija. Izvodio je djela hrvatskih dramskih pisaca (**Josip Eugen Tomić**, **Geno Senečić** i drugi).

Kao članovi ovoga društva spominju se **Pajo Kujundžić**, **Ivica Mađarević**, **Miroslav Mažgon**, **Klara Pejić**, **Ivan Stantić**, **Lajčo Dulić**, **Matija Skenderović**, **Ana Skenderović**, **Ida** i **Ruža Malagurski**, **Miroslav Štemer**, **Aleksandar Ivić**, **Solo Vojnić**, **Geza Šabić**, **Ivan Vuković**, **Drago Kolesarić**, **Mirko Glumac**, **Marko Horvacki**, **Aleksa Bačić**, **Marko Suturović**, **Koloman Babijanović**, **Olga Mrljak**, **Milica Bošnjaković**, **Stana Buljovčić**, **Đurđica Kovačević**, **Marica Horvacki**, **Lajčo Lendvai** i dr. Neki od njih su se nastavili baviti glumom i nakon rata. Lajčo Lendvai je bio upravnik Hrvatskog narodnog kazališta. Matija Skenderović je poslije kratke karijere u Subotici postala 1951. članica Ljubljanske opere, a 1954. Srpskog narodnog kazališta u Novom Sadu.

Hrvatsko narodno kazalište

Nakon oslobođenja Subotice listopada 1944. društveni život, koji je za vrijeme okupacije stagnirao, ponovno je oživio. Pokrenuta su glasila *Slobodna Bačka*, *Zidne vijesti*, *Slobodna Vojvodina*, a umjetnički radnici su reaktivirani. Pod okriljem gradskih vlasti (Narodnooslobodilački odbor) obrazovana je i kazališna grupa, koju su činili članovi predratnog Zbora hrvatskih kazališnih dobrovoljaca. Prvu izvedbu je imala siječnja 1945. Izvela je program od osam točaka iz Narodnooslobodilačke borbe, ulomak iz *Zločina i kazne Dostojevskog* i *Dubravke Ivana Gundulića*. U prvoj polovici 1945. imala je četiri premijere s 14 predstava. Izvođeni su sljedeći komadi: *Požar strasti Jo-*

sipa Kosora, *Jegor Buljičov Maksima Gorkoga*, *Doktor i Gospođa ministarka Branislava Nušića*, *Gogoljeva Ženidba*.

Ključni trenutak u daljnjem razvoju ove grupe bilo je gostovanje Vojvođanskog narodnog kazališta iz Novog Sada u Subotici. Tom prigodom njezini članovi ostavili su lijep dojam na kazališne stručnjake. Nakon toga Narodna skupština AP Vojvodine donijela je rješenje da se ova grupa pretvori u stalno kazalište s nazivom Hrvatsko narodno kazalište. Novoutemeljeno kazalište zatražilo je i dobilo potrebnu pomoć od Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba u vidu desetak članova stručnjaka, umjet-

ničkog i tehničkog osoblja. Ovako obrazovano kazalište dalo je četiri uspjele premijere i jednu večer recitacija s ukupno 20 predstava. Njegova prva predstava je bila tragedija u 11 slika *Matija Gubec Mirka Bogovića*.

Do preimenovanja u Narodno pozorište-Népszínház (siječnja 1951.), HNK je obradilo niz komada srpskih, hrvatskih i slovenskih dramskih pisaca (Nušić, **Sremac**, **Gundulić**, **Cankar**). Nakon toga izvelo je 29. travnja 1953. operu *Dužijanca Josipa Andrića*. Tom izvedbom steklo je možda jedno od najvećih priznanja otkako postoji (*Hrvatska riječ*, 8. svibnja 1953.). U okviru daljnje politike dekretoizacije, hrvatska drama je 1958. preimenovana u Dramu na srpskohrvatskom jeziku.

Vladimir Nimčević

Mr.sc. Zoran Pašalić, republički pučki pravobranitelj

Najveći problem – nepostupanje po preporukama

Pučki pravobranitelj (terminologija u Srbiji: zaštitnik građana, ombudsman) može pokrenuti postupak kontrole pravilnosti i zakonitosti rada određenog tijela uprave u nekom konkretnom slučaju tek ako je podnositelj pritužbe iscrpio sve druge zakonske mogućnosti da ostvari svoja prava. Najveći problem u radu pučkog pravobranitelja predstavlja nesuradnja nadležnih tijela s ovom institucijom i njihovo nepostupanje po preporukama i mišljenjima

Intervju vodila: Jasminka Dulić

» Pučki pravobranitelj Republike Srbije štiti Vaša prava kontrolirajući rad tijela vlasti. Ukoliko smatrate da su tijela vlasti prema Vama postupili nesavjesno, samovoljno ili na drugi način povrijedili Vaše dostojanstvo – na pravom ste mjestu«, navodi se na portalu pučkog pravobranitelja. Narodna skupština je 2017. godine izabrala mr. sc. **Zorana Pašalića** za pučkog pravobranitelja, čija je uloga štiti prava i slobode građana kontrolirajući rad tijela javne vlasti.

► Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji obratilo Vam se u povodu negiranja postojanja hrvatskog jezika u udžbenicima, odnosno diskriminacije hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, i zatražilo aktivnu zaštitu i očitovanje. Vi ste uputili nekoliko dopisa Ministarstvu prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja i Zavodu za unaprjeđivanje obrazovanja i odgoja sa zahtjevom za hitno izjašnjenje i dostavljanje dokumentacije u postupku kontrole pravilnosti i zakonito-

sti rada po ovoj pritužbi. Do sada nije bilo odgovora od ovih institucija. Što još možete učiniti kako bi se ovo pitanje razriješilo? Drugim riječima, koje zakonske mogućnosti stoje na raspolaganju pučkom pravobranitelju za postupanje u ovakvoj situaciji?

Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja dostavilo je pučkom pravobranitelju izjašnjenje u kojem navodi kako smatra, polazeći od obrazloženja za koje navodi da su ga dobili od znanstvenih i stručnih institucija, da nema dovoljno osnova za povlačenje udžbenika srpskog jezika za osmi razred osnovnih škola. Pučki pravobranitelj u ovakvim situacijama može uputiti mišljenje ili preporuku resornom ministarstvu za otklanjanje nedostataka ili može biti posrednik između predstavnika nacionalnog vijeća i nadležnog ministarstva.

► Što se događa u slučaju šutnje administracije, odnosno kada institucije i tijela ne odgovore na pritužbu u području za koje su nadležne? Koje su ovlaštiti pučkog pravobranitelja?

Imam dojam da građani Srbije nisu dovoljno informirani o svojim pravima pa se pučkom pravobranitelju često obraćaju tek kada prođu rokovi za žalbe ili kada su sudski sporovi već završeni. Kada građani podnesu zahtjev za ostvarivanje nekog prava, na primjer dječji doplat, upis prava vlasništva na zemljištu ili stanu, legalizacija objekta, socijalna pomoć i još mnoga druga, nadležno tijelo je dužno o tom zahtjevu odlučiti u zakonom predviđenom roku. Taj rok je 30, ili u slučaju drugostupanjskog tijela 60 dana. Ako nadležno tijelo ne odluči o zahtjevu ili žalbi građana u zakonskom roku, smatra se da je nastupila »šutnja uprave« i tada građanin može podnijeti žalbu protiv »šutnje uprave« višem (drugostupanjskom) tijelu. Pučki pravobranitelj može pokrenuti postupak kontrole pravilnosti i zakonitosti rada određenog tijela uprave u nekom konkretnom slučaju tek ako je podnositelj pritužbe iscrpio sve druge zakonske mogućnosti da ostvari svoja prava.

► Što može učiniti onaj koji je diskriminiran kada institucije ne odgovaraju i ne rješavaju slučajeve kada se utvrdi da postoji diskriminacija?

Potrebno je, naravno, obratiti se pučkom pravobranitelju kako bismo utvrdili kako je došlo do propusta u radu. Pritužbu pučkom pravobranitelju može podnijeti svaka fizička ili pravna osoba, domaća ili strana, koje smatra da mu je aktom, radnjom ili nečinjenjem tijela uprave povrijeđeno ljudsko ili manjinsko pravo i sloboda. Kao što sam već rekao, svaka pravna ili fizička osoba prije obraćanja pučkom pravobranitelju mora iskoristiti sve druge zakonske mogućnosti da ostvari svoja prava.

► Općenito gledano, koliko ima pritužbi pripadnika ili institucija nacionalnih manjina i na što se odnose?

Pučki pravobranitelj je u 2020. godini, tijekom koje je radio u izmijenjenim okolnostima zbog pandemije, u području prava nacionalnih manjina razmatrao 46 predmeta, od čega je bilo 43 pritužbe građana i tri predmeta po vlastitoj inicijativi. Predmeti iz ovog područja čine oko 1% od broja ukupno razmatranih predmeta u toj godini, u kojoj je okončan rad na 75 predmeta, od čega je 38 pred-

meta iz 2020. godine i 37 iz ranijih godina. U području prava nacionalnih manjina u 46 predmeta ukazano je na 46 povreda prava, čiji se najveći dio odnosi na posebna prava u području prava nacionalnih manjina: posebna prava Roma, zabrana diskriminacije, individualna prava pripadnika nacionalnih manjina... Pučki pravobranitelj je uputio 15 preporuka tijelima uprave koje su u roku za izvršenje. Efikasnost postupanja pučkog pravobranitelja po predmetima u području prava nacionalnih manjina povećana je za skoro 28 posto u odnosu na 2019. godinu na što ukazuje broj okončanih u odnosu na ukupan broj predmeta u ovom području. U uvjetima epidemioloških mjera održavao sam redovne kontakte s predstavnicima nacionalnih vijeća nacionalnih manjina radi zaštite njihovih prava. Pripadnici osjetljivih društvenih grupa, među kojima su i stanovnici romskih naselja, posebno su bili pogođeni pandemijom covid-19, pa sam više puta posjetio različita neformalna naselja kojima je bila neophodna pomoć.

► Tko se najčešće obraća pučkom pravobranitelju i kojim povodima?

Od kada sam došao na čelo institucije, najviše pritužbi građana godinama dobijamo u području zaštite ekonomsko-imovinskih prava što, među ostalim, ukazuje na nepovoljan ekonomski položaj građana, ali i na nedostatke u radu nadležnih tijela u ovom području. U pogledu povrede prava skoro 30 posto primljenih pritužbi odnosi se na povrede ekonomsko-imovinskih prava, a visoko rangirane su i povrede prava koje se odnose na principe dobre uprave i socijalno-kulturna prava.

► Koliki je postotak pozitivnog reagiranja institucija na zahtjeve i preporuke pučkog pravobranitelja na način da isprave greške u radu i riješe slučajeve diskriminacije?

Tijekom 2020. godine pučki pravobranitelj je uputio ukupno 726 preporuka tijelima uprave, i to 221 u kontrolnom postupku, a 505 u skraćenom kontrolnom postupku. Najveći broj preporuka, oko 45 %, odnosi se na resore uprave. U području prava djeteta upućene su 64 preporuke, rodne ravnopravnosti 19, prava nacionalnih manjina 15, osoba lišenih slobode 13 i u području prava osoba s invaliditetom 12 preporuka.

► Koji su najveći problemi u radu pučkog pravobranitelja?

Najveći problem u radu predstavlja nesuradnja nadležnih tijela s ovom institucijom i njihovo nepostupanje po preporukama i mišljenjima pučkog pravobranitelja, što najčešće čine tijela lokalne samouprave. Takvim odnosom se otežava i prolongira ostvarivanje prava građana, ali pučki pravobranitelj u ovakvim situacijama, kao i u svim drugim u kojima nam se građani pritužuju, inzistira na poštovanju zakona i Ustava.

► Prema godišnjem izvještaju raste povjerenje prema instituciji pučkog pravobranitelja, veći je broj obraćanja i pritužbi i razmatranih predmeta. U koliko mjeri se povećao i broj pozitivno riješenih predmeta?

Tim Ujedinjenih naroda za ljudska prava u Srbiji, udruženje građana Beogradski centar za ljudska prava i agen-

cija Ipsos uradili su istraživanje krajem prošle godine koje je pokazalo da je pučki pravobranitelj prva institucija kojoj bi se građani Srbije obratili u slučaju da im je povrijeđeno neko ljudsko pravo. Nešto više od 26% građana je navelo da bi se prvo obratili pučkom pravobranitelju u slučaju povrede nekog prava, što predstavlja porast od sedam posto u odnosu na rezultat iz 2019. godine. Ovo istraživanje pokazuje da su građani prepoznali istinsku namjeru i volju pučkog pravobranitelja da bude oslonac i podrška građanima koji ne mogu ostvariti svoja prava kod nadležnih državnih tijela. O tome svjedoči i višestruko povećan broj obraćanja građana ovoj instituciji tijekom 2020. Građani su nam se prošle godine najviše prituživali zbog ugrožavanja prava na zdravlje, na slobodu kretanja i na rad upravnih tijela. Broj upućenih preporuka pučkom pravobranitelju je, usprkos pandemiji i izmjenjenim okolnostima rada, povećan za oko 15% u odnosu na 2019. godinu, dok je postotak prihvaćenih preporuka po kojima je postupljeno približno isti.

► **Koliko ljudi je zaposleno u instituciji pučkog pravobranitelja? Je li taj broj dovoljan? Drugim riječima: ima li dovoljno kapaciteta za rješavanje pritužbi?**

Trenutno u instituciji pučkog pravobranitelja rade 82 stručna suradnika. Osim toga što ova institucija od 2011. godine obavlja poslove Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, po novom Zakonu o pučkom pravobranitelju, koji je usvojen 3. studenoga prošle godine, povjereni su mu poslovi nacionalnog, neovisnog mehanizma za praćenje i provođenje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, kao i poslovi nacionalnog izvjestitelja u području trgovine ljudima.

► **Rekli ste da građani nisu u dovoljnoj mjeri upoznati s nadležnostima pučkog pravobranitelja. Konkretno: kada i u kojim slučajevima se građani trebaju obratiti pučkom pravobranitelju, a kada drugim institucijama?**

Iako pučkog pravobranitelja sve više prepoznaju kao instituciju kojoj se mogu obratiti kako neposredno u izravnom razgovoru s pučkim pravobraniteljem, zamjenicima i zaposlenima u Stručnoj službi, mislim da građani i dalje nisu dovoljno upoznati s nadležnostima ove institucije. Ovu tvrdnju potvrđuje i postotak odbačenih pritužbi, najčešće zbog nenadležnosti ili neiskorištenosti pravnih sredstava, koji je u 2020. godini iznosio oko 63%. Međutim, i u slučajevima odbačenih pritužbi zbog nenadležnosti ili neiskorištenosti raspoloživih pravnih sredstava, pučki pravobranitelj pruža pritužiteljima savjetodavno-pravnu pomoć, što je učinjeno u skoro 79% odbačenih predmeta.

► **Surađujete li s pučkim pravobraniteljima iz susjednih država, pa tako i u Hrvatskoj?**

Pučki pravobranitelj Republike Srbije ima odličnu suradnju s kolegama iz regije, a s ombudsmanima 11 zemalja imamo potpisane ugovore o bilateralnoj suradnji – Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Ruska Federacija, Turska, Rumunjska, Grčka, Bugarska, Slovačka, Katar i Bahrein. Istodobno, pučki pravobranitelj RS je član 13 međunarodnih mreža koje okupljaju

nacionalne ombudsmane i slične neovisne institucije gotovo svih država svijeta. Također, inicijatori smo i članovi neformalne Balkanske mreže ombudsmana. S bivšom pučkom pravobraniteljicom **Lorom Vidović** imao sam odličnu suradnju, a posebno intenzivne kontakte imali smo prošle godine u prosincu poslije zemljotresa u Petrinji kada sam joj ponudio svu potrebnu pomoć. Nadam se da ću i sa sadašnjom kolegicom **Tenom Šimonović-Einwalter** imati podjednako plodonosnu suradnju.

► **Na koji način surađujete s predstavnicima nacionalnih manjina?**

S predstavnicima nacionalnih manjina institucija pučkog pravobranitelja u najvećem broju prilika surađuje kroz nacionalna vijeća nacionalnih manjina. U cilju preventivnog djelovanja tijekom izvanrednog stanja organizirao sam sastanke s predsjednikom Nacionalnog vijeća romske nacionalne manjine, ministrom za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i pozvao ih da u okviru svojih nadležnosti i u što kraćem roku poduzmu neophodne aktivnosti u svim naseljima u kojima živi romsko stanovništvo i osiguraju osnovne egzistencijalne uvjete za život, a prije svega vodu za piće i higijenu, prehrambene i higijenske pakete. Također, uputio sam dopise svim jedinicama lokalne samouprave da bez odgađanja poduzmu sve mjere radi zaštite stanovnika neformalnih romskih naselja.

► **Prema izvještaju čak u 30% slučajeva su se građani obraćali zbog zaštite ekonomsko-imovinskih prava. U kojim slučajevima su se obraćali i na koji način pučki pravobranitelj može pomoći građanima da zaštite svoja prava u ovom području?**

Građani su se, po pitanju zaštite ekonomsko-imovinskih prava, obraćali pučkom pravobranitelju najčešće zbog problema s ozakonjenjem objekata, zbog izgradnje nelegalnih objekata i neprovođenja rješenja o rušenju istih, kao i zbog neblagovremenog odlučivanja Republičkog geodetskog zavoda po žalbama građana i dugog čekanja na uknjižbu. Također, dobijali smo pritužbe iz područja zaštite životnog okoliša, zbog obračuna utrošene električne energije od strane Elektroprivrede Srbije, te zbog obustave, isključenja i dobijanja priključka u objektima koji nisu legalizirani, kao i zbog problema s lokalnim samoupravama.

► **Građani se već duže vrijeme žale na trajanje postupka pred službama za katastar nepokretnosti i teškoće u ostvarivanju prava. I vi ste utvrdili da Republički geodetski zavod nije poduzeo sve aktivnosti u postupanju po žalbama i nije postupao prema presudama Upravnog suda, a na štetu podnositelja pritužbi. Ima li napretka u ovoj službi i kada građani mogu očekivati da postupci traju kraće i da se njihova prava u ovom području ostvaruju?**

Prema podacima kojima raspolaže pučki pravobranitelj, Republički geodetski zavod u roku od dva mjeseca rješava predmete po žalbama na rješenja donešena u postupcima pokrenutim preko e-šaltera, dok se u pogledu ostalih upravnih predmeta trenutno rješavaju predmeti iz 2018. godine, kao i da je u momentu preuzimanja

drugostupanjske nadležnosti RGZ-a od Ministarstva građevinarstva, prometa i infrastrukture 2016. godine kašnjenje u rješavanju drugostupanjskih upravnih predmeta iznosilo više od šest. Također, ukazano je i na okolnost da zavod trenutno radi sa 60% popunjenosti izvršilačkih radnih mjesta predviđenih sistematizacijom. Pučki pravobranitelj je u godišnjem izvještaju za 2020. godinu, kao i u više pojedinačnih preporuka zavodu, konstatirao da neblagovremeno i neažurno postupanje službi za katastar nepokretnosti, kao i neblagovremeno postupanje nadležnog drugostupanjskog tijela Republičkog geodetskog zavoda i dalje predstavlja najčešću povredu prava zbog kojih su se građani u velikom broju obraćali pučkom pravobranitelju. Tim povodom je Ministarstvu upućena preporuka da treba poduzeti mjere u cilju jačanja organizacijske i kadrovske strukture Republičkog geodetskog zavoda i stvaranja uvjeta za veću dostupnost njegovih službi građanima.

► **U medijima je već duže vrijeme prisutan govor mržnje i neprimjereno prikazivanje i etiketiranje pojedinih grupa, među njima i pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i hrvatskog naroda u cjelini. Što pučki pravobranitelj može učiniti po ovom pitanju i je li do sada nešto učinjeno?**

Sve češće prostor u kojem se ispoljava neprihvatljivo ponašanje prema drugima postaju društvene mreže. Prije svega, potrebno nam je podizanje svijesti građana o tome što je govor mržnje i koje posljedice može imati, ali nam je neophodno i da se taj internet prostor normativno uredi, za početak u određenim domenama. Smatram da bi se na ponašanje pojedinaca na društvenim mrežama, koji se najčešće kriju pod velom anonimnosti, najefikasnije moglo djelovati prekršajnim sankcioniranjem neprihvatljivog ponašanja u javnosti.

► **Izjavili ste da su novinari u Srbiji izloženi brojnim pritiscima, verbalnim i fizičkim napadima i da ćete inicirati izmjene zakona i formiranje jedinstvene platforme za zaštitu novinara. Konkretno, u čemu se sastoji izmjene?**

Svibnja 2020. godine inicirao sam formiranje jedinstvene platforme u koju bi bile bilježene sve vrste pritisaka i napada na novinare, i o suradnji tim povodom potpisao sporazum s 10 relevantnih medijskih udruga i asocijacija i novinskih sindikata. Osim verbalnih i fizičkih napada, platforma bi sadržala i parametre koji određuju sve vrste ekonomskih pritisaka kojima su novinari svakodnevno izloženi. Takvim pritiscima dovodi se u pitanje njihov život i rad, njihov opstanak u redakciji, a na duže staze i op-

stanak profesije. Tehnička izrada platforme je završena i u nju je unešena većina podataka koje smo dobili od novinarskih udruga, ostalo je da se unesu još neki podaci i da je uskoro pustimo javnosti na uvid i novinarima na korištenje. Platforma ima sedam kategorija i oko 40 potkategorija u kojima su segmentirani pritisci i napadi, a sadržat će i podatke tko je učinitelj nasilja, kakva je vrsta nasilja u pitanju, kao i jesu li nadležna tijela reagirala u tom slučaju. Ova platforma će omogućiti da se utvrde greške u načinu rada i propusti koji se ponavljaju u dužem periodu što će omogućiti iniciranje izmjene propisa. Po pitanju konkretne zaštite novinara od verbalnih i fizičkih

kih napada predložio sam uvođenje prekršajnih sankcija koje će se izvršavati odmah za takva djela, jer smatram da je neefikasnost u kažnjavanju uzrok novih napada.

► **Radili ste u različitim područjima, od odvjetništva do sudstva. Po Vašem mišljenju koji su najveći problemi u pravosuđu?**

Institucija pučkog pravobranitelja s velikom pažnjom prati rad sudova, kako zbog velikog broja građana koji nam se obraćaju pritužbama nezadovoljni radom sudova tako i zbog brojnih obraćanja sudaca koji u okviru sudskog sustava ne mogu pronaći zaštitu za probleme koje imaju. Godinama unazad ukazujem na potrebu da pučki pravobranitelj može kontrolirati sudsku upravu, a praksa pokazuje da mnogi ombudsmeni u razvijenim europskim demokracijama imaju nadležnost kontrole rada sudske uprave. Također, Venecijanskim principima iz 2019. godine ukazuje se na nadležnost ombudsmana u području pravosuđa, na osiguravanje efikasnosti postupka i administrativnog funkcioniranja tog sustava. Unatoč tome, pučki pravobranitelj ni po Ustavu, ni po starom a ni po novom Zakonu o pučkom pravobranitelju nema nadležnost kontrole rada sudske uprave, a potrebu za tim potvrđuje veliki broj pritužbi građana i obraćanja sudaca koji traže zaštitu iako veoma dobro znaju koje su nadležnosti ove institucije.

Muzej *Staro selo Kumrovec*

Očuvana tradicijska arhitektura

Muzej Staro selo Kumrovec ima tridesetak obnovljenih objekata, što stambenih, što gospodarskih, u kojima se nastojao dati prikaz tradicijskog načina života ljudi ovoga kraja s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće

Muzej *Staro selo Kumrovec* danas djeluje u sastavu Muzeja Hrvatskog zagorja. Osim očuvane tradicijske arhitekture te prikaza tradicijskih obrta s kraja 19. i početka 20. stoljeća, djelovanje Muzeja se prepoznaje kroz izložbenu djelatnost, interaktivne muzejsko-edukativne programe, manifestacije koje se ostvaruju u suradnji s KUD-ovima iz Krapinsko-zagorske županije i drugim čuvarima nematerijalne kulturne baštine, publicističku djelatnost, te suvenirsku ponudu.

Napredne ideje autora koncepcije Muzeja *Staro selo Kumrovec* te uključivanje u realizaciju projekta stručnjaka etnologa, povjesničara i arhitekata u konačnici rezultirali su izgradnjom reprezentativnog *in situ* muzeja na otvorenom, kojeg danas čini – uz rodnu kuću *Josipa Broza Tita* – tridesetak sačuvanih i obnovljenih tradicijskih stambenih i gospodarskih objekata u kojima se nalaze i izložbe obrta i običaja Hrvatskog zagorja s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

Spomenička zaštita

Priču o ovome jedinstvenom muzeju na otvorenome nam je ispričala **Anita Paun-Gadža**, viša kustosica, etnologinja, voditeljica Muzeja *Staro selo Kumrovec*. Ona sveukupno potpisuje autorstvo 12 samostalnih izložbi, 6 koautorskih, 5 deplijana i 8 članaka u časopisima za kulturu, etnološkim istraživanjima i putnim revijama, a za autorske izložbe urednica je više kataloga i likovnih postav izložbi. Autorica i idejna začetnica stalnog postava na temu »Vatrogasci Hrvatskog zagorja« otvorenog u Muzeju *Staro selo Kumrovec* 2011. godine. Organizatorica je dugogodišnje manifestacije *Ophodi trikralskih zvjezdara* u Kumrovcu, koja je 2018. godine dobila godišnju nagradu Udruge hrvatskih putničkih agencija i časopisa *Way to Croatia* pod nazivom *Simply the best*.

»Muzej *Staro selo Kumrovec* jedinstveni je muzej na otvorenome u Hrvatskoj. Od svog osnutka 21. veljače 1953. godine, sve do danas, muzej je pokretač novih oblika kulturnog djelovanja, s naglaskom na podizanje svijesti o neprocjenjivim vrijednostima materijalne i nematerijalne baštine Hrvatskog zagorja. Prostire se na površini od 128.107 četvornih metara, u što je uključena stara jezgra naselja Kumrovec, rezidencijalni objekt *Josipa Broza Tita*, kasnobarokna kurija grofova **Erdody** te zgrada Stare pučke škole.

»Ideja da se stara jezgra Kumrovca obuhvati mjerama spomeničke zaštite javila se još 1947. kada je profesorica **Marijana Gušić**, tadašnja direktorica Etnografskog muzeja u Zagrebu, napisala studiju o naselju Kumrovec. Nakon toga počinje vrijeme naglog razvoja Kumrovca. Prvo je 1948. godine izgrađen hotel *Kumrovec*, koji je od 1962. godine prenamijenjen u rezidenciju *Josipa Broza Tita*. Iste godine u dvorištu imanja obitelji Broz postavlja se skulptura *Josipa Broza Tita*, rad kipara **Antuna Augustinčića**. Godine 1950. Marijana Gušić uređuje etnografski postav desnog dijela rodne kuće *Josipa Broza Tita*, kojim je predstavljen kućni ambijent zadružne obitelji Broz dok se u lijevi dio kuće postavlja biografski prikaz čiji likovni postav potpisuje slikar **Edo Kovačević** i arhitekt **Pavao Ungar**. Godine 1969. *Staro selo Kumrovec* upisan je u Registar spomenika kulture I. kategorije. Danas se muzej nalazi u sastavu Muzeja Hrvatskog zagorja i čini jednu od pet ustrojbenih jedinica«, kaže Anita Paun-Gadža i navodi kako su najveći zahvati na obnovi, odnosno revitalizaciji Muzeja *Staro selo Kumrovec*, izvođeni u razdoblju od 1979. do 1985. godine.

Obnovljeni objekti

»U tom periodu rekonstruirana je cesta, obnovljen kameni most reguliran tok potoka Škrnika koji prolazi usred sela, restaurirane drvene kuće, tzv. hiže mazanke, kuće građene od kamena lomljenka, tzv. hiže zidanke, gospodarske zgrade, štale, spremnici za kukuruz, svinjci, bunari... Obnova muzejskih prostora traje i danas, ali u manjem opsegu. Važna osobitost prilikom obnove bila je da se kuće rekonstruiraju na starim temeljima, na mjestu gdje su sa-

Vodeći se interesima posjetitelja različitih struktura i životne dobi koji podrazumijevaju i edukaciju, u Muzeju *Staro selo Kumrovec*, godine 2007. u sklopu projekta CRAFTATTRACT – Tradicijski obrti kao atrakcija za kulturni turizma, osnovan je Centar za tradicijske obrte, znanja i vještine. Plan rada Centra uključivao je obilazak terena, registriranje postojećih tradicijskih obrta, znanja, vještina i običaja i dobru suradnju, kako s majstorima tradicijskih obrta tako i s nositeljima znanja, poznavateljima vještina i običaja.

građene s prijelaza iz 19. u 20. stoljeću, pa danas slobodno možemo reći da je ovo najveći muzej 'in situ' u Hrvatskoj. Danas u muzeju imamo tridesetak obnovljenih objekata, što stambenih, što gospodarskih, u kojima se nastojao dati prikaz tradicijskog načina života ljudi ovoga kraja s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće. Zahvaljujući stručnim djelatnicima muzeja, koji sustavno prikupljaju muzejske predmete, danas u muzeju imamo veliki broj muzejskih zbirki kao što su: Etnografske zbirke, Zbirka kućnog inventara i seoskog namještaja, Zbirka pučke sakralne umjetnosti, Zbirka narodnih glazbala, Zbirka drvenih dječjih igračaka, Zbirka košara i pletenih proizvoda, Zbirka keramike, Zbirka tekstila i tekstilnog rukotvorstva, Zbirka oruđa i alata; Kulturno-povijesne zbirke: Zbirka razglednica i čestitki, Zbirka pokućstva, Zbirka predmeta iz vile *Kumrovec*, Likovna zbirka; Pedagoške zbirke: Zbirka jaslja, Zbirka pisanica te Povijesna zbirka«, kaže Anita Paun-Gadža.

Ruralni ambijent i kućne radinosti

Jezgra naselja Kumrovec danas je zapravo Muzej *Staro selo Kumrovec* u kojem se nalaze očuvani objekti s prikazima tradicijskih obrta i običaja. Tako posjetitelji Muzeja mogu upoznati kovački obrt, lončarstvo, kožarstvo, izradu licitara, izradu dječjih drvenih igračaka, običaj zagorske svadbe, izradu domaćeg lanenog platna. A od kada je počela suradnja ovog muzeja s majstorima starih znata?

»Od devedesetih godina 20. stoljeća Muzej *Staro selo Kumrovec* počinje suradnju s majstorima prezentatorima tradicijskih obrta, znanja i vještina koja se intenzivira od 1996. kada se potpisuju prvi ugovori s majstorima kao vanjskim suradnicima Muzeja. Stalni muzejski postavi kojima se prezentira način života i stanovanja zagorskog stanovništva na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće upotpunjeni su živom

slikom, majstorima koji prezentiraju i demonstriraju tradicijske obrte, kao što su kovački, lončarski i tkalački. Sva-ke godine Muzej *Staro selo Kumrovec* posjeti veliki broj posjetitelja, stranih i domaćih, koji mogu doživjeti ruralni ambijent s prikazom nekih običaja i rukotvornih vještina te starih, već pomalo zaboravljenih obrta i kućne radinosti kao što su kovački obrt, lončarstvo, kožarstvo, izrada licitara, izrada dječjih drvenih igračaka, običaja zagorske svadbe, izrada domaćeg lanenog platna. Tijekom proljetnih i ljetnih mjeseci uz prezentatore tradicijskih obrta posjetitelji mogu izrađivati glineno posuđe, potkove, mijesiti licitarska srca i tkati na tkalačkom stanu te tako dati svoj doprinos u očuvanju nematerijalnog kulturnog dobra prenoseći svoja iskustva na mlađe generacije. Osim stalnih muzejskih postava, svaku godinu u muzeju pripremamo i nekoliko povremenih izložbi kustosa muzeja, ali i gostujućih izložbi, praćenih raznim publikacijama, financiranim sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske«, kaže Anita Paun-Gadža.

Interaktivni programi Muzeja *Staro selo Kumrovec* mogu se prepoznati organizacijom brojnih muzejsko-edukativnih radionica za djecu predškolske i školske dobi, obuka u krasopisu, bakine papairnate ružice, radionice povodom *Dana kruha*, Uskrsne i Božićne radionice.

Tijekom godine u muzeju se održavaju već tradicionalne manifestacije *Ophodi Jure zelenog*, vezane za blagdan sv. Jurja, pastirski blagdan i pravi početak proljeća; *Ophodi trikraljskih zvjezdara*, trojica koji obilaze kuće noseći zvijezdu i pjevajući te tako čestitajući domaćinu novu godinu; Martinje, krštenje mošta kada mošt prelazi u mlado vino, te *Zagorska svadba*, prikaz običaja oko vjenčanja na tradicijski način.

Zvonko Sarić

A sada svi na razne dijete!

Razdoblje »gozbi i gojenja«, kako ja zovem slavlje koje traje, bar kod nas Subotičana, od Božića 25. prosinca do 14. siječnja (»pravoslavne Nove godine«) uskoro se završava. Na TV postajama sve više slušam razne prigodne savjetnike i stručnjake kako izgubiti višak tjelesne težine od dva-tri kilograma koju su skoro svi (čast izuzecima!) »nakupili« za vrijeme slavlja. Jedna od novogodišnjih želja koju često čujemo: »od nove godine počinjem ozbiljnu dijetu!«. Ova riječ je posljednjih pedesetak godina postala svojevrsni hit. Kao mladić, znao sam samo za zabranu konzumiranja pojedine vrste hrane, recimo neki liječnici su »ustanovili« da sam alergičan na sve vrste mesa osim konjskog, pa sam izvjesno vrijeme samo takvo meso jeo. Danas znamo, ima ljudi koji iz raznih razloga uopće ne jedu meso – vegetarijanci, vegani. No, zapravo, što znači riječ dijeta? Konzultirao sam rječnike stranih riječi na dva jezika: riječ *dieta* ili *dijeta*, *diaeta* grčkog podrijetla (osnovno značenje: način života) ima trostruko značenje: 1. režim ishrane ograničen na pojedine vrste namirnica uz isključenje drugih, u cilju liječenja ili mršavljenja (jelovnik hrane za određene zdravstvene svrhe); 2. *staro* u nekim zemljama skupština, zemaljski sabor; 3. *staro* u nekim zemljama dnevnicu člana parlamenta, zastupnička dnevnicu. Na netu uglavnom govore o raznim vrstama dijete u zdravstvene svrhe, i o »vjerskim dijetama«: postu, židovska *košer* hrana, islamski *halal* (znači dozvoljeno). Hrana je osnovna potreba ljudi, životinja ali i biljaka; ako nje manjka, dolazi do slabljenja, čak i umiranja. Postoje razdoblja u razvoju civilizacije kada je kanibalizam bio prihvaćen. Ako sudimo po arheološkim nalazima, ženski ideal pećinskih ljudi bila je debela, gojazna žena npr. »willendorfska Venera«. U narodu se smatralo da je takva žena sposobna za rađanje, tj. da je »plodna«. Nasuprot tome, moderna ženska ljepota je mršava žena, koja i nakon rađanja treba vratiti prijašnju formu, jer onda je uspješna. Čitao sam da postoji i »dijeta pećinskih ljudi«, ali ne govori se treba li rezultat takve dijete biti vilendorfska ili Venera s Rodosa. No, da budem u trendu, i ja ću preporučiti neke dijete iz »zdravstvenih razloga«!

Dijeta od reklame i politike

Komercijalne reklame postale su svakodnevne na raznim pisanim i elektroničkim medijima, mene često dovode do bijesa, pa recimo promijenim kanal na TV-u. No, često ni to ne pomaže jer »reklameri« su to prokužili i skoro u isto vrijeme daju EPP programe na različitim kanalima, čak i na »državnim« programima (koje mi financiramo, a ne reklame!). Nemam pristupa umjetničkim kanalima, pa kazališne predstave, opere i balette uglavnom gledam na netu. Neki dan sam skoro »eksplodirao od bijesa« kada su usred jedne arije ubacili određenu reklamu, no to riješim

jednim »klikom« i psovkom. Još je gora situacija kada prekinu predstavu na »samo 4-5 sekundi« radi neke »nove sjajne dijete bez šećera«. Često tražim određene recepte raznih nacionalnih kuharstava, pa mi se pojavljuju reklame. Kada kliknem odbijanje, Google me »anketira« zašto mi ne treba ova reklama! Obećaju da se neće više pojaviti, do sljedeće prilike. Koliko znam, krivi su tzv. kolačići, *cookies*; smatrajući to nevažnim, ranije sam to prihvaćao! Političko reklamiranje, koje se zove kampanja je slično

komercijalnim: »prihvati moju politiku živjet ćeš bolje, imat ćeš ceste, uredno zdravstvo, školstvo, redovitu isplatu mirovine itd.; ako glasaš za oporbu oni će sve to upropastiti kao što su to ranije uradili dok su bili na vlasti«. Budući da su i u »najomiljenijem« susjedstvu na proljeće također važni izbori, »tekstovi političkih reklama« su skoro identični. Dijeta: ne gledaj ništa!

Dijeta od »megalomanije«

Neki dan se naša prijestolnica, uz najvišu kulu i najveći pravoslavni hram, obogatila još jednim objektom »najvećim na prostorima Balkana«, otvorenim klizalištem na Trgu Republike. Na žalost, spomenik koji zovu »Konj« ne može vidjeti radosne klizače, jer gleda prema Narodnom kazalištu (možda bi se trebao zimi okrenuti, kada klizalište radi). Spomenuti teatar, kao i novosadski, ima i stalne ansamble za operu i balet. Osim ovih, još se u Nišu ponekad izvode gostujuće opere. To će biti izvodljivo i u našem subotičkom velikom kazalištu, kada bude gotovo. Neki dan sam gledao baletnu predstavu koja se izvodila u operi Stara Zagora. Ponovo sam »guglao« i saznao sljedeće: grad se nalazi u susjedstvu, u Bugarskoj, i ima oko 140 000 stanovnika, u istoj državi ima osam opernih kuća na 7,3 milijuna stanovnika. Glavni grad Sofija, pak, ima četiri linije metroa. Poželio sam tako da naš Dvostruki predsjednik vikne: imamo više zgrada opere i linije metroa nego Bugarska!

Boje ispod snijega

I dila o selu najljepša je uglavnom kada se gleda iz gradske perspektive. Evo, recimo, sada je kod nas slika sela baš kao iz **Zvonkove** pjesme: kuda se god okreneš – bjelina. Snijeg prekrrio sve rupe života, pa vam djeluje posve svejedno jeste li se zatekli na Paliću ili u Mirgešu. Problem sa snijegom je, međutim, kao i s ljepotom: krhka je i kratko traje. Jer, čim malo otopli, bili šljager s polja i krovova povući će se brzinom čarolije prve bračne noći, ostavljajući za sobom suzne tragove zbog slike koja će se vratiti.

Slika sela kod nas, na žalost, uveliko se razlikuje od one u uređenijim društvima, pa je, recimo, u Danskoj ili u Austriji gotovo pa svejedno u kojem živiš kada u svakom od njih imaš sve ono što bi se moglo nazvati »standardom modernog vremena«. Ne treba ići čak niti do Austrije, a kamoli Danske. Dovoljno je skoknuti do Ásotthaloma ili Tompe, pa da vidiš razliku između sela tamo i sela ovdje: ono što oni imaju, dobar dio ovdašnjih sela još uvijek sa- nja.

Kakva je, dakle, slika sela u okolici Subotice? Šarolika bi zacijelo bio najbolji odgovor, a u to se najlakše uvjeriti odlaskom u neka od istih. U rijetkima je za naše uvjete sve baš onako potaman, a u većini problemi i na gradama i u dolovima. Nešto poput već spomenutog Palića i nes- pomenutog Bikova, primjerice. Dok prvom zavide skoro i sami Subotičani, za drugo nije baš bogame da većina zna na koju stranu svijeta se treba uputiti da bi se stiglo do njega. Dok se u prvom navečer kite tamburaši, u drugom se od jutra razmišlja kako do doktora.

Grad je, kako smo već navikli desetljećima unazad, i za ovu godinu sastavio listu prioriteta što će na njego- vom teritoriju biti (u)rađeno. Navodi se tu završetak dav-

no zaboravljenog početka izgradnje Narodnog kazališta, rekonstrukcija gradskog stadiona, izgradnja više od 100 kilometara kanalizacijske mreže, sanacija i rekultivacija deponije... čak će i na šminku fasade rodne kuće bivšeg gradonačelnika **Károlya Bíróa** doteći skoro 16 milijuna dinara (oko 130.000 eura). Lijepo i za svaku pohvalu. Ako se ostvari, naravno. Pa tek je početak godine.

Na toj listi – kada je riječ o izgradnji i opremanju bunara – naći će se i Mišićevo i Višnjevac, Čantavir s turističko- manifestacijskim trgom, Novi Žednik sa saniranim krovom Doma kulture i Bajmok s adaptacijom i »energetskom sanacijom« zgrade mjesne zajednice. Što je, međutim, s vodovodom i bunarima na Bikovu, Žedniku, Đurđinu, Tavankutu, Mirgešu...? Što je s neasfaltiranim ulicama i nepopločanim trotoarima u njima? Što je s ambulancama, poštama, pa i domovima kulture? Kako bi trebala izgledati lista prioriteta, pa da se i neko od ovih pitanja nađe na njoj?

Ovo tim prije jer je Grad prošle godine u projektiranje lokalnoga proračuna uključio i prijedloge građana, a sti- glo ih je, kako tvrdi i pozicija i oporba, iz svih mjesnih za- jednica oko 250 i svi su se vrtjeli oko istoga: komunalni i infrastrukturni problemi, uređenje kolovoza, vrtića, kana- lizacijske i vodovodne mreže, sportskih terena... Teško je zamisliti da je netko iz Šupljaka tražio izgradnju klizališta na Ludošu ili pak u Kraljevom Brigu baletnu dvoranu, ali je lako razumjeti Tavankučane kada se žale na to da ne- maju ni medvjeda ni poštara ili pak Malobosnjačane zbog liječnika. To su problemi s kojima ti ljudi svakodnevno žive, problemi koje bi lokalna vlast shvatila ozbiljnije tek kada bi kompletni kadar iz Gradske kuće (a dobar dio i iz Skupštine grada) živio u nekom od tih naselja i kada bi se uvjerio u to što znači kada nema(š), a treba(š). I to odmah. Također, ako smo već od gradonačelnika **Steva- na Bakića** saznali koliko je prijedloga građana stiglo, ne bi bilo zgorega niti da se kaže koliko je njih usvojeno, s posebnim osvrtom na sela u okolici Subotice: gdje, što, kada, pošto i zašto? Ako je odgovor sadržan samo u na- vedenim intervencijama u Bajmoku, Čantaviru, Mišićevu, Višnjevcu i Novom Žedniku, onda niti riječi vijećanika De- mokratskog saveza Hrvata u Vojvodini u lokalnoj skupšti- ni **Tomislava Žigmanova** da nije podržao proračun zbog njegove selektivnosti, na štetu određenih, sredina ne dje- luju isprazno. Ovdje nije riječ o favoriziranju jedne u od- nosu na drugu manifestaciju, medija ili konfesiju; ovdje je riječ o ljudima i njihovim brigama s kojima usnu i s kojima se bude. Ili je rješenje upravo u snu, odnosno njegovom ostvarenju: da se predsjednik ponovno ukaže u Tavanku- tu i naredi završetak asfaltiranja dvije započete ulice.

Z. R.

Baština bez zaštite

Neravnopravna borba za očuvanje naslijeđa

Nakladnička kuća *Color Press Group* iz Novog Sada organizirala je krajem godine online konferenciju »Baština bez zaštite«. Riječ je o nastavku aktivnosti koje je prije više od godinu dana započeo **Robert Čoban**, vlasnik ove nakladničke kuće.

»Krenulo je s osobnim suočavanjem, tijekom vožnji biciklom kroz Vojvodinu, s time da je veliki broj dvoraca i drugih graditeljskih objekata u prilično zapuštenom stanju. Pokrenuli smo stranicu 'Baština bez zaštite' na Facebooku, gdje smo pozvali ljude iz cijele Srbije da šalju primjere baštine koja je formalno zaštićena, a u stvarnosti je u lošem stanju, ili, kao u nekoliko primjera, više uopće ne postoji. Važno je da o svemu ovome govorimo, budući da smo uspjeli zaštitu unekoliko pogurati«, kazao je tijekom konferencije Čoban.

Konferencija je, kako je u uvodu najavljeno, okupila stručnjake i entuzijaste koji, svatko u svojoj sredini i okruženju, brinu za materijalnu baštinu i pokreću ili vode inicijative njezine zaštite.

Tamara Ognjević, ravnateljica Centra *Artis* iz Beograda, govorila je o novome Zakonu o kulturnom naslijeđu, koji je nedavno usvojen.

»Dobro vidimo što se događa u svijetu i vidimo i dobru namjeru da se kod nas kreira kulturna politika koja bi mogla ponuditi set mogućnosti da se projekti zaštite baštine postave onako kako treba da bismo zaštitili to što trebamo zaštititi. Nemoguće je sve zaštititi. Kako bismo štitili, zajednica u kojoj se nalazi naslijeđe materijalne kulture ili prakse koje nazivamo nematerijalnim, treba prepoznati samo naslijeđe i imati pokretački kapacitet da uđe u procese privatno-javnog partnerstva. To je široko polje koje je donedavno bilo nezamislivo u većini država koje prakticiraju državnu kulturnu politiku«, kazala je Ognjević.

Kako bi se do toga došlo potrebno je, po njezinim riječima, da se lokalna zajednica educira, da joj se pokažu *know how* tehnike, te da zajednica upozna potencijalne sponzore, kontakte, partnere i druge dionike koji u tom procesu mogu pomoći.

»Kada zajednica upozna da će u spomeničkoj baštini stvoriti vlastiti potencijal za razvoj, to je ono što će opredijeliti, pored općih heritoloških kriterija, što je ono što treba čuvati i u što ulagati«, dodala je ona.

»Polazimo od činjenica da je kulturna baština nena-doknadiv resurs. To možemo vidjeti iz činjenice da su, kao posljedica II. svjetskog rata i nestanka njemačke populacije iz Vojvodine potpuno srušene 33 katoličke, 28 evangeličkih i pet reformatskih crkava. Sačuvano je dvadesetak crkvenih objekata koji su ruševnom stanju, a svega je nekoliko crkava koje se još koriste i koje su u dobrom stanju. Nije uništena samo arhitektura nego i sve što su ti spomenici sadržavali – artefakti, umjetnička djela, arhivska građa«, kazao je **Boris Mašić**, pisac i publicist, aktivist u nastojanjima za zaštitu njemačke baštine u Vojvodini. »Isto to vrijedi i za sinagoge – tijekom II. svjetskog rata uništene su samo dvije, a nakon rata više od 60. U Apatinu smo na obnovi naslijeđa dosta uspješni zahvaljujući samim podunavskim Nijemcima i financijskoj pomoći u čuvanju crkvenih građevina i restauraciji određenih predmeta. Trenutno radimo na katalogiziranju oko 50 tisuća knjiga koje smo sakupili iz napuštenih 'njemačkih' crkava u Bačkoj. Tu se radi o knjiškom blagu starom i više od 400 godina. Trenutno obrađujemo notni materijal i činimo ga dostupnim istraživačima, kojih je sve više«, sažeo je Mašić svoj rad.

Stručnjak u području arhitekture i upravitelj Zaklade Spomen-doma bana Josipa Jelačića dr. **Darko Polić** kazao je na ovoj konferenciji da smo »u zaštiti naslijeđa generacija na kojoj je da očuva baštinu i preda je budućnosti. Na nama je da vidimo koliko smo u tome jaki«, kazao je on.

Predstavljajući rad Zaklade i projekt obnove rodne kuće bana Jelačića, on je rekao da je otkupljeno samo oko 50% banove rodne kuće, a da se u ostatku nalaze četiri privatna stana, što u prostornom i funkcionalnom smislu nije pogodno ni stanarima ni spomen-domu.

»On je zamišljen kao kulturni centar Hrvata u glavnom gradu Vojvodine, a nadamo se da će postati i mjesto gdje se hrvatska zajednica u Vojvodini prezentira kao i njezina matična država. Unutrašnjost objekta je u iznimno lošem stanju. Ne postoji grijanje, vrlo loše su strujne instalacije, vlaga je vrlo velika, kanalizacija iznimno loša. Upravo smo u posljednjoj fazi obnove koja se radi zahvaljujući Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada, koji je angažirao fantastičnu ekipu izvođača, a sve je financirano iz republičkog proračuna na inicijativu predsjednika države«, kazao je Polić.

»Bez dobrog i pravog sadržaja koji mora biti komercijalan u mjeri u kojoj je to potrebno, ali u dobroj komunikaciji s konzervatorskom strukom, spomen-dom se može održavati. Kuća bana Jelačića je most na kojem se dva naroda susreću ne samo jer je Jelačić rođen ovdje, nego i zato što se srpski narod u Hrvatskoj pod njegovom komandom borio za slobodu kada je to bilo potrebno. Od Jelačića možemo baštiniti nekoliko kvalitetnih stvari koje ne samo da možemo prezentirati nego možemo praviti i mjesto za susrete i suradnju«, zaključio je on.

Cijela konferencija dostupna je na Youtube kanalu *Color Press Group*.

M. Tucakov

Anđelko Beroš, glumac i predavač

Beograd odgovara Dalmatincima

Beroš je prije dvanaest godina došao na studij glume u Srbiju, gdje danas gradi svoju karijeru – kao glumac ali i predavač na akademiji

gentni centar i *Sinđelići*. Prošloga ljeta je, kaže, prvi puta radio u Hrvatskoj, dobio je ulogu u posljednjoj sezoni serije *Crno-bijeli svijet*.

Rad sa studentima

Iako se bavim pedagogijom, za sebe kaže da je primarno glumac.

»Radim sa studentima, što podrazumijeva da si kontinuirano u kondiciji i maštovit. No, primarno sam glumac, iako baš u posljednje vrijeme nisam bio aktivan oko castinga, to mi je jedan od planova. Ali za sebe mogu reći da je ovo put koji sam htio i dobio«, kaže Beroš.

Pored akademske karijere, stručno se usavršavao na raznim radionicama: klovnovi, pantomima, mima, suvremeni ples, scenske borbe, metoda Čehov, metoda Grotowski, metoda Strasberg, Comedia dell arte... Time je stekao dodatne kompetencije za pedagoški angažman.

»Fizički teatar koji predajem je gotovo sve ono što nije dramski teatar. Smatra se uglavnom nadogradnjom za

»**K**ad sam došao u Beograd, imao sam osjećaj da je to to: mjesto gdje trebam živjeti. Tu sam i ostao, teško da ću se vraćati dolje«, kaže tridesettrogodišnji **Anđelko Beroš** koji je iz mjesta Bratuš pokraj Makarske prije dvanaest godina došao na studij u Srbiju. Danas je master diplomirani glumac i predavač predmeta vezanih za scenski pokret na Akademiji umetnosti u Beogradu.

Osnovne akademske studije završio je na Akademiji umetnosti u Beogradu u klasi **Mirjane Karanović**, a master studije na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu, na smjeru: primijenjeno kazalište. Specijalizirao se na Internacionalnoj školi korporalne mime i fizičkog teatra u Barceloni. Pri kraju je doktorskih studija na novosadskoj akademiji.

Teatar, film serije...

Bio je angažiran u raznim kazališnim, filmskim i TV projektima.

Glede teatra, ostvario je uloge u predstavama *Sjaj kabareja* (Teatar 5), *Bliskost* (SKC), *Crvena samoubistvo nacije* (Bitef teatar), *Circus-anti* (Dah teatar), *Braća B(i) uzeri* (BELEF i CEBEF), *Posljednja šansa* (DKCB)...

Prvi filmski angažman imao je 2015. u ostvarenju *Psiho-seansa*. Iste godine imao je rolu u filmu *Pored mene*, koji je kasnije u Puli osvojio *Zlatnu arenu* za najbolji dugometražni film i Nagradu mlade publike na 21. Sarajevskom filmskom festivalu. Inače, dobio je ulogu u nastavku ovog filma koji je još u fazi pretprodukcije. Naredne godine, 2016, glumio je u *Ljubavnom slučaju* u rimejku kulturnog filma *Ljubavni slučaj ili tragedija službenice PTT*. Godine 2017. dobio je ulogu u TV seriji *Sumnjiva lica*. Dvije godine kasnije bio je producent, scenarist i glumac kratkog igranog filma *Treći*. Naredne, 2020., godine bio je scenarist, producent i redatelj kratkog igranog filma *Šum*. Pored navedenog, ostvario je uloge u serijama *Ur-*

BLISKOST

Iz predstave *Intimnosti (Kada spavam mislim da sam budan)*

glumca, a ona količina znanja koju dajem studentima je onolika koliko im je potrebno za dramski teatar, da bi se bolje artikulirali, koordinirali na sceni«, pojašnjava on.

Autorski radovi

Posebno je ponosan na svoj doktorski rad – autorsku predstavu *Intimnosti (Kada spavam mislim da sam budan)* koja je nekoliko mjeseci bila na repertoaru nacionalnog teatra – Narodnog pozorišta u Beogradu.

»U pitanju je spoj fizičkog i dramskog teatra, a bavi se intimnim odnosima uskog kruga ljudi, njihovim snovima za koje često ne znaju jesu li san ili java, željama i ožiljcima. Uči nas tome da cijenimo svaki trenutak koji živimo, jer nikad ne znamo koliko će trajati«, kaže on.

Ni njegov kratki film *Šum* nije prošao nezapaženo: prikazan je na više festivala, među ostalim i na uglednom Martovskom festivalu u Beogradu, a na Omladinskom filmskom festivalu u Sarajevu dobio je nagradu *Off generacija*.

»Zadovoljan sam kako je ovaj film prošao jer ja nisam redatelj. Taj film mi je bio zadatak tijekom studija. Čehovljevi koncipirani, film prati profesoricu koja cijeli dan čuje šum u glavi, a na kraju se otkriva i zašto«, pojašnjava Beroš.

Razmjena energija

Kaže kako nije jedini iz Hrvatske koji je od 2000-ih završio studij glume u Srbiji.

»Nisam jedini, ima nas više koji smo ovdje studirali, kao što su **Stipe Kostanić, Iva Kevra, Luka Mihovilović, Marija Klanac**. Koliko znam, većina se vratila u

Hrvatsku, a ja sam ostao tu dalje raditi«, priča naš sugovornik.

Kao glumcu, jezik i akcent mu nisu bili problem. Za potrebe studija i posla prebacio se na srpski i ekavicu.

»Na sceni ili na filmu zvučim kako treba zvučati svaki glumac. To je jednostavno tako«, navodi Beroš.

Regionalnu suradnju na filmu, a posljednjih godina i glede serija, smatra neminovnošću ali i dobrom prilikom za razmjenu energija.

»Filmovi su skupa stvar, tako da imamo državne koprodukcije. A drugo je publika. Pričamo istim jezikom, te neki film ili seriju tako može vidjeti veći broj ljudi. Što se tiče teatra, nedavno sam gledao predstavu *Kamen*, koprodukciju Beogradskog dramskog pozorišta i Zagrebačkog kazališta mladih, u kojoj glume glumci iz Srbije i Hrvatske. To je neophodna i potrebna razmjena energije. Po meni, trebalo bi oživjeti i studentske festivale na prostorima bivše Jugoslavije«, dodaje on.

Beogradski dir

Beroš u glavnom gradu Srbije živi dulje od desetljeća.

»Beograd odgovara Dalmatincima. Otvoren je, pristupačan i živ, a zimi nema dosade kao u Dalmaciji. Ovdje mi je dan ispunjen od 0 do 24, ne mogu zamisliti da živim drukčije. A dolje u Makarsku odem preko ljeta kad je najljepše«, kaže on.

Naš sugovornik podupire i rad udruge *Hrvatski kulturni centar Beograd*.

»Tu sam kao podrška. Kad god sam mogao pomoći, pomogao sam. Plan mi je više se angažirati i oko toga, kad završim doktorat«, zaključuje on.

D. B. P.

Mirjana Jana Bišćević, supruga veleposlanika Republike Hrvatske

Oснаžiti duh hrvatske zajednice

»Sigurna sam da ćemo osmisliti razne zajedničke projekte, povezati se s drugim udrugama, oživjeti suradnju, osnažiti duh ovdašnje hrvatske zajednice. Veleposlanstvo će nas sigurno podupirati, vidjet ćemo mogu li neki novi projekti dobiti potporu i iz Zagreba«, kaže Mirjana Bišćević

Mirjana Jana Bišćević, supruga je veleposlanika Hrvatske u Srbiji, s osobnom profesionalnom karijerom duhovnog voditelja (health coach master), koju je godinama provodila kroz brojne individualne i grupne terapijske seminare i radionice. Sama o tome kaže:

»Sve što radim iz tog spektra ne mogu nazvati poslom. Za mene je to – moj život.«

Ponosna je na činjenicu da je svoje znanje i pomoć dijelila s ljudima u mnogim državama svijeta, prateći supruga u njegovim diplomatskim misijama, od Europe do srednje Azije, od Balkana do Bruxellesa. No, Mirjana ima još jednu veliku ljubav, a to je vez. Na nedavno priređenoj izložbi *Niti koje povezuju*, koja je održana u Hrvatskoj čitaonici Fischer u Surčinu, bili su izloženi njeni ručni radovi, koji su nastali u razdoblju od 2009. do 2020. godine.

Imali smo prilike uvjeriti se u Vašu kreativnost prilikom izložbe Vaših ručnih radova. Od kada datira ljubav prema rukotvorinama?

Znate, ja sam rođena i djetinjstvo sam provela u jednom malom mjestu u Hrvatskom zagorju. Tamo je tradicija vezenja nešto prirodno za svaku kuću, žene to rade generacijama, prenosi se s koljena na koljeno. Barem je tako bilo u prošlosti. Vjerojatno nema u tom mojem kraju kuće u kojoj iznad štednjaka nekad nije visjela tkanina s izvezenom domaćicom i natpisom »Kuharice manje zbori, da ti ručak ne zagori!«. Šalim se, naravno, ali u tim našim kućama stolnjaci, nošnje, jastuci, sve je bilo ukrašeno vezovima, tako da je to nekako prirodno postalo i dio mog odrastanja i mog života. Naravno, prilično je pomogla baka!

Rekli ste mi prilikom jednog našeg razgovora da ste veći dio ručnih radova izradili u zračnim lukama. U kojoj Vas mjeri to ispunjava i kakav je osjećaj vidjeti plodove svog rada na kraju?

Možda ćete se iznenaditi, ali mislim da je najveći dio tih radova nastao u bussiness loungeu aerodroma u Istanbulu! Mi smo, naime, od Zagreba do Dušanbea ili obrnuto redovito letjeli preko Istanbula, što je značilo da bismo sletjeli ujutro i zatim čekali kasnovečernji let za Dušanbe... E, sad, zamislite, sjedi Zagorka u Istanbulu i – što radi: tkanina, igla, konac i beskrajno strpljenje. I upravo zato što su ovi radovi uglavnom nastajali u takvim uvjetima, još ih više volim i cijenim. Oni su dio priče mog života posljednjih godina.

Po dolasku u Beograd imali ste priliku upoznati se s radom Kreativne sekcije Hrvatske čitaonice Fischer gdje ste i organizirali svoju izložbu. Kakvi su bili

Vaši prvi dojmovi kada ste ih prvi put sreli i vidjeli njihove rukotvorine?

U Hrvatskoj čitaonici Fischer upoznala sam divne i otvorene ljude, predane kreativnom radu, očuvanju naših tradicija. Iskreno, upoznala sam brojne ljude i u drugim udrugama, u župama... Znam da nikomu od njih nije bilo lako u vremenima koja su za nama, znam da im ni danas nije lako jer još uvijek postoji atmosfera odbojnosti i tim više cijenim njihov rad, predanost. I da se vratim na naš susret prvi puta, e, to je bio »klik na prvu«. Po meni taj prvi dojam uvijek je onaj pravi, a kasnije se pokazalo da je zaista tako.

Želja Vam je priključiti se radu Kreativne sekcije u Surčinu. Koliko će Vam značiti boravak i rad sa ženama sličnih interesa i sklonosti?

Jako se radujem našim budućim susretima i suradnji. Sigurna sam da ćemo osmisliti razne zajedničke projekte, povezati se s drugim udrugama, oživjeti suradnju, osnažiti duh ovdašnje hrvatske zajednice. Veleposlanstvo će nas sigurno podupirati, vidjet ćemo mogu li neki novi projekti dobiti potporu i iz Zagreba. A ponajviše me raduje da ću svojim znanjem i iskustvom u coachingu, uvelike pomoći i obogatiti živote tih divnih žena.

Planirate li organizirati još neku izložbu u nekom drugom gradu u Srbiji?

Ja sam otvorena, spremna... I suprug mi govori da i ja nosim dio odgovornosti za ukupan uspjeh njegova mandata. Zato, da... željela bih ponoviti ovu izložbu negdje u nekom drugom gradu ili u nekom manjem mjestu, tamo gdje, koliko znam, i u Srbiji i Vojvodini također postoji duboka tradicija narodnih rukotvorina. Eto, zato sam izložbu i nazvala *Niti koje poVEZuju*.

Kako izgleda život veleposlanikove supruge i kako ste se prilagodili čestim promjenama prebivališta?

Ja sam svjesna da moj suprug obnaša odgovornu dužnost... Što više, da ih je u posljednjih deset-petnaest godina obavljao vjerojatno i više nego bilo koji hrvatski diplomat. Otuda i ta silna putovanja, promjene prebivališta, prilagodbe drugim kulturama. Svjesna sam da to od njega traži veliku posvećenost, koncentraciju, raspolaganje tisućama informacija... Moje je da budem »dobronamjerna pratnja« u tom poslu, a da istodobno ostvarujem i sebe, svoje ciljeve, interese. Ne želim biti neskromna – zahvalna sam da sve to funkcionira bez problema. Zahvalna tim više što ponekad pomislim da ja svojim malim problemima ponekad zaokupljam njega koji itekako ima velikih problema.

Gdje Vam je bilo najljepše u smislu da ste se mogli više posvetiti sebi i onome što Vas najviše ispunjava?

Teško pitanje... Možda je, s jedne strane, život u Sarajevu omogućio da na lakši način prevladam početne dvojbe, pa i zabrinutosti zbog ulaska u jedan novi život i novi svijet – ali, ipak je to podneblje, kultura, ljudi... koje poznajem, koji su bliski i to je pomagalo. S druge strane, odlazak na višegodišnji život u Dušanbe, u Tadžikistan, isprva je bio gotovo strašan izazov: nova kultura, običaji, ljudi, uvjeti života... Nimalo lako. No, to je pak dovelo do toga da se, upravo zbog tih uvjeta života, još više okrenem sebi, posvetim svojem radu, da se još više usredotočim na svoje ciljeve.

S. D.

Naši gospodarstvenici (LXXIV.)

Stolarija, od svakodnevnih predmeta do luksuza

Vlasnici stolarskog obrta, firme KRST MA, s adresom u Monoštoru, su braća **Marijan** i **Aleksandar Marijanović**, po struci tehničari za finalnu obradu drveta. Trenutno sve poslove zbog odsutnosti brata vodi Marijan, pa smo s njim i uradili ovu priču, koja je uz onu o stolarskom zanatu i priča o obiteljskom poslu koji trenutačno vodi četvrta generacija.

Posao je počeo **Antun Marijanović**, Marijanov pradjed, rođen 1909. godine. Njegova radionica bila je

vezno stavljano i pravljenje pogrebne opreme (sanduka za ukop)«, priča Marijan.

Industrija ugušila zanat

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata na neki način je bilo zalatno vrijeme stolarstva. U stolarskoj radionici radilo je i više od desetak, nadaleko poznatih i priznatih majstora stolara kao i velik broj šegrti koji su pomagali i učili posao. No, nije to dobro razdoblje dugo potrajalo, jer su mjesne vlasti naredile dekretom da se u radionici formira zanatska-stolarska zadruga i Antun nije imao izbora. Zadruga nije dugo potrajala, jer je nakon nekoliko godina odlukom istih mjesnih vlasti i ugašena.

»Već šezdesetih godina zlatno doba stolarskog obrta polako nestaje. Počinje procvat drvne i drvo-prerađivačke industrije. Suvremeni strojevi, novi jeftiniji materijali i razne imitacije pojeftinjuju proces rada, pa, iako je to bilo na štetu kvalitete, polako se istiskuje stolarski zanat iz ove grane poduzetništva. Budući da poslovi u području stolarije počinju slabije donositi zaradu majstor Antun biva prinuđen tražiti još jedan posao. Stolarska radionica i dalje radi, ali postaje dopunski posao. Antun se zapošljava u monoštorskoj osnovnoj školi kao majstor za održavanje gdje također radi i kao stolar. U školi je bio do 1967. godine kada odlazi u mirovinu«, priča Marijan o poslovnom putu svoga pradjeda.

Poslije Antunovog odlaska u mirovinu vlasnik obrta postaje njegov sin, nekad šegrt, a sad majstor, Marijanov djed **Antun**, rođen 1931. godine. I prije preuzimanja obrta, kao i njegov otac, je pored obiteljskog obrta radio još jedan posao. U monoštorskom brodogradilištu *Brodo-remont* bio je uposlen kao stolar te je i njemu rad u vlastitoj radionici bio dopunski posao.

Smanjeni opseg posla, a samim tim i zarade u radionici, doveo je do toga da je posljednji šegrt napustio radionicu sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Iz zanimljive povijesti Marijan izdvaja i prvi stroj za sječenje drva ručne izrade, napravljen u stolarskoj radionici Ma-

Pradjed i djed

poslije Drugog svjetskog rata jedini registriran stolarski obrt u Monoštoru.

»Život mog pradjede je stvarno kao na filmu. Pričaju da je od malena volio drvo, raditi na i u drvetu pa je tako i stekao strukovno zvanje stolara. No, vrlo brzo vjor Drugog svjetskog rata odveo ga je na neku drugu stranu. Odlazi u kraljevsku vojsku te kao zarobljeni kraljevski vojnik završava u logoru u Bremenu (Njemačka)«, kaže Marijan i dodaje kako je pradjed imao sreću u zarobljeništu, jer mu je majka bila Njemica, pa je znao njemački jezik te je uz stolariju imao privilegiju u logoru raditi dva posla – bio je prevoditelj i stolar.

Iz zarobljenništva se vratio 1942. godine.

»Formiranjem nove oslobodilačke vlasti, a budući da je već imao stolarsku radionu, dobio je 1944. godine papire za otvaranje stolarskog obrta. Bilo je to vrijeme pred Batinsku bitku gdje je vlast izgleda predviđala velike žrtve, te mu je u stolarski obrt na neki način pod oba-

Marijan Marijanović

rijanovića. Stroj je pokretao motor *aran* i bio je vlasništvo radionice. Njime se išlo uslužno sjeći drva po selu.

Dopunski posao

Po odlasku u invalidsku mirovinu Marijanovog djeda Antuna oko deset godina vlasnik obrta bila je **Jelisaveta Marijanović**, Antunova supruga i Marijanova baka. Sljedeći vlasnik obrta je opet bio **Antun**, jer se kao i pradjed, djed i Marijanov otac zove Antun. On je jedini iz obitelji Marijanović čija struka nema veze sa stolarijom. Po obrazovanju šumarski tehničar sa završenom višom školom za lov i lovni turizam, ali to mu nije bila prepreka da stolarski zanat uči od malih nogu u obiteljskoj radionici.

»U vrijeme kada je otac vodio obrt, a to je od 1999. godine, u djelatnost obrta stavlja se pored već postojećeg i proizvodnja i promet pogrebne opreme. Na kraju će se ispostaviti da će u budućnosti ovo biti najsigurniji izvor prihoda za naš obrt. Izrada vrata, prozora, namještaja, ukrasnih predmeta od drveta, maltene i svih ostalih proizvoda od drveta koji su nekada bili uobičajeni u svakoj kući i koji su se radili po mjeri zamijenili su proizvodi koji potiču iz velikih industrija i koji često nisu od čistog drveta. Samim tim što je i u prirodi sve manje kvalitetnog materijala, kao što su hrast, jasen i ostale vrste drveta koje se koriste u stolariji svi proizvodi napravljeni od ovog materijala, bez obzira na kvalitetu, postaju preskupi za najveći broj mušterija«, pojašnjava Marijan trenutno stanje u ovom poslu.

Obiteljski obrt s bratom je preuzeo 2015. godine od kada obrt i nosi sadašnje ime. I njih dvojica su odrasla u stolarskoj radionici, ali im je to također dopunski po-

Antun Marijanović

sao. Marijan je uposlen u poduzeću *Vojvodina šume, Gazdinstvo Kozara* u Bačkom Monoštoru kao poslovođa lovnog revira. Posla u stolarskoj radionici je sve manje, pa sve rjeđe po narudžbi napravi neki predmet ili komplet predmeta od najkvalitetnijeg drveta. U radionici najveći dio prostora zauzimaju stari alati koji se u ovom poslu koriste i danas. Tu je stara stolarska tezga, alati, hoble-đalovi, testere, furganč (ručna bušilica) gleta, bradve, maklice... kao i suvremeniji strojevi.

»Spajanje drvenih komponenti s drvenim klinovima i lijepljenje tutkalom, što je bilo uobičajeno u stolarskom zanatu, polako ali sigurno izgubilo je utakmicu s čavlima, klanfama i ostalim metalnim spojevima«, kaže Marijan.

Pri kraju razgovora Marijan iznosi i zanimljive podatke o broju umrlih u Monoštoru poslije Drugog svjetskog rata u usporedbi s poljednjih dvadesetak godina.

»U radionici smo 1946. godine napravili 146 sanduka za ukop. Posljednjih dvadesetak godina godišnje bude 50 do 60 sahrana. To je na neki način očekivano, jer poslijeratne 1946. godine teško se živjelo, bez lijekova i sveg drugog što bi dalo kvalitetan život, a i stanovnika je bilo skoro dvostruko više nego sada. No, problem je što se na godišnjoj razini u posljednjih dvadeset godina u selu prosječno rodi 15 do 20 djece. Ovo su podaci od kojih se čovjek treba uplašiti«, kaže Marijan, koji razgovor završava rečenicom kako je ponosan što je naslijedio s bratom obiteljski obrt.

Na njima je sada da ga održe, na što ih obvezuju tri prethodne generacije i to što je obiteljski posao jedini registrirani obrt u Monoštoru iz te branše od Drugog svjetskog rata.

Željko Šeremešić

Republički natječaj za kulturu

BEOGRAD – Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije objavilo je natječaj za financiranje ili sufinanciranje projekata iz područja suvremenog stvaralaštva u

Srbiji u 2022. godini u području kulturnih djelatnosti nacionalnih manjina u Srbiji. Najmanji iznos koji će se financirati ili sufinancirati po projektu iznosi 120.000 dinara. Natječaj je otvoren 10. veljače 2022. godine. Više informacija o natječaju na internetskoj stranici Ministarstva: www.kultura.gov.rs u sekciji *Usluge*.

Hrvatske udruge na somborskom trgu

SOMBOR – U okviru bogatog programa ovogodišnje manifestacije *Somborske zimske čarolije* nastupile su i dvije hrvatske udruge s područja toga grada. HKUD *Vladimir Nazor* predstavio se dječjom predstavom *Sudac meka srca*, a monoštorski *Bodrog* predstavljala je Ženska pjevačka skupina *Kraljice Bodroga*. Nastupi udruga održani su na središnjem gradskom trgu.

Zbor Jelačić na Božićnoj čaroliji

NOVI SAD – Zbor petrovaradinskog HKPD-a *Jelačić* pod ravnanjem **Vesne Kesić-Krsmanović** nastupio je u ponedjeljak na festivalu *Božićna čarolija* koji se održavao na platou ispred TC-a *Promenada* u Novom Sadu. *Božićna čarolija* je festival koji svojim raznovrsnim programom upotpunjava prazničnu atmosferu u gradu.

Natječaj za izbor najljepše prelje

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* i Organizacijski odbor manifestacije *Veliko prelo* objavili su Natječaj za izbor najljepše prelje *Velikog Prelo* 2022. godine koje će

biti održano 30. siječnja 2022. u Subotici. Prijavu za natječaj je moguće predati putem e-mail adrese hkcunjevackokolosubotica@yahoo.com, s naznakom »za Veliko prelo 2022. – natječaj za Prelju« ili putem Facebook stranice HKC-a *Bunjevačko kolo* (u inbox). Uz prijavu je potrebno dostaviti: ime i prezime, mjesto stanovanja, godinu rođenja i kontakt telefon.

Prelja mora biti odjevena u bunjevačku nošnju; za sve zainteresirane organizatori mogu pomoći oko izbora nošnje. Natječaj je otvoren do 22. siječnja.

Natječaj za najbolju »preljsku pismu«

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* i Organizacijski odbor manifestacije *Veliko prelo* objavili su Natječaj za najbolju »preljsku pismu« *Velikog prela* 2022. koje će biti održano 30. siječnja 2022. u Subotici. Napisane »preljske pisme« potrebno je dostaviti na e-mail adresu: hkcunjevackokolosubotica@yahoo.com ili poštom na adresu HKC-a *Bunjevačko kolo*, Preradovićeva 4, 24000 Subotica, s naznakom: »za Veliko prelo 2022. – Natječaj za 'preljsku pismu'«. Uz prijavu je potrebno napisati tko je autor pjesme i kontakt telefon, adresu i e-mail. Pjesma treba biti napisana na hrvatskom jeziku ili na bunjevačkoj ikavici s temom koja je prigodna uz prelo, zimu, blagdan, bunjevačke običaje i tomu slično. Povjerenstvo za izbor »preljske pisme« informaciju o tome tko su autori pjesama dobivaju tek nakon izbora pobjednika. Natječaj je otvoren do 19. siječnja.

Gupčev bal u Tavankutu

TAVANKUT – HKPD *Matija Gubec* organizira XIII. *Gupčev bal*, koji će biti održan 12. veljače u Velikoj dvorani Doma kulture u Donjem Tavankutu od 13 do 20 sati. Za dobru zabavu pobrinut će se tamburaški ansambl *Ruže* i duo *Lidija & Boban* iz Subotice. Cijena ulaznice, u koju su uračunati ručak i neograničena konzumacija pića, je 2.300 dinara. Ulaznice za bal se mogu rezervirati na broj: +381-64-201-52-74.

Doček u Rumi, Dani hrvatske knjige u Subotici

8. siječnja 1930. – *Neven* piše da je na Novu godinu Pučka seljačka čitaonica u Tavankutu priredila svoju kućnu zabavu. Bilo je prisutno oko 700 osoba (što mladeži, što odraslih).

8. siječnja 1941. – *Hrvatski dnevnik* piše da je u Rumi kao i prijašnjih godina doček Nove 1941. godine proslavljen na uobičajen i tradicionalan način. Hrvatska čitaonica i knjižnica i Hrvatska ratarska čitaonica i knjižnica priredile su veliku Silvestarsku zabavu sa šaljivom tombolom, koja je održana u prostorijama Hrvatskog doma. Diletanti Hrvatske čitaonice su izveli dva kazališna igrokaza *Dva gluha* i *Dr. Aspirinić*. Dva najpopularnija diletanta **Ivan Fabri** i **Ante Kitić** izvodili su naizmjenice šaljive monologe i skečeve i tako su zabavljali mnogobrojnu publiku do ponoći. O ponoći predsjednik Hrvatske čitaonice **Marko Lamešić** čestitao je prisutnim članovima i gostima Novu godinu. Svirao je tamburaški zbor Hrvatske ratarske čitaonice i jazz hrvatskih omladinaca.

9. siječnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše 28. svibnja 1938. osnovano u Zagrebu društvo Hrvatska srijemska i slavonska čitaonica i knjižnica, čija pravila su potvrđena 25. listopada 1938. Dana 15. siječnja 1939. društvo će održati svoju I. redovitu glavnu godišnju skupštinu u prostorijama društva *Prehrana* u Preradovićevoj ul. 29, prizemno. Privremeni predsjednik društva **Slavko Pletikapić** (Smičiklasova 21, Zagreb) zadužen je za upis novih članova.

10. siječnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da su u Subotici završeni Dani hrvatske knjige u Subotici. Subotičani su pokazali interes za izdanja Matice hrvatske.

11. siječnja 1925. – *Zastava* piše da je 10. siječnja gradonačelnik Petrovaradina **Vilim Grginčević** u gostionici *Kod Efke* uvrijedio na nacionalnoj osnovi trojicu Srba Novosađana: **Vojislava Bugarskog** (zemljoradnika), **Mitu Spasića** (glumca) i **Ivana Rogulju** (trgovca). Kada su ga oni pitali što to radi, on im je odgovorio: »Zato što zatvarate poštene Hrvate!« (članove Hrvatske republikanske seljačke stranke – primj. V. N.). (Ovim se samo

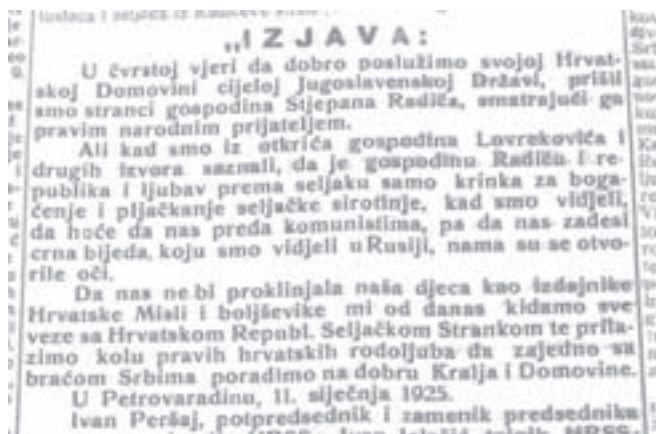
lud diči i ne vidim nijedan razlog, osim iritiranja drugoga, za objavljivanje)

12. siječnja 1939. – *Obzor* piše da je Savez rimokatoličkih općina održao 11. siječnja sjednicu, kojom je predsjedao **Matija Evetović**. Zaključeno je da se godišnje doprinese 50.000 dinara za izdržavanje siromašnih učenika bunjevačkih Hrvata na učiteljskim školama.

13. siječnja 1925. – *Bácsmegyei Napló* piše da je vukovarski nadžupan zbog vrijeđanja na nacionalnoj osnovi trojice novosadskih Srba suspendirao petrovaradinskog načelnika Grginčevića, a slučaj prosljedio državnom tužiteljstvu. Grginčević je uhićen 11. siječnja i odveden u zatvor tužiteljstva.

14. siječnja 1924. – *Zastava* piše: »Ime Bunjevac, kojim se zove sto tisuća naših ljudi katoličke vjere, koji žive u Subotici, Somboru i okolici, protežući se od Mađarske do sjeverno od Baje, nema ništa zajedničko s rijekom Bunom u Hercegovini, od koje se često čuje da potječe to ime. Ime Bunjevac još manje ima veze s nekom bunom koju bi, Bog zna gdje, kada i protiv koga, podignuo taj miroljubivi, dobrohotni i radni element. Bunjevac jednostavno znači 'katolik'. Naš narod u Dalmatinskoj zagori tim imenom obilježava svoje sunarodnjake katoličke vjere, da ih – kad inače ničim drugim ne može – razlikuju od svojih sunarodnjaka pravoslavne vjere – 'rkača'. Oba ova imena ovjekovječio je Sima Matavulj u svom klasiku: 'Bakonji fra Brni'.«

14. siječnja 1925. – *Nova severna pošta* prenosi izjavu članova petrovaradinske organizacije Hrvatske republikanske seljačke stranke od 11. siječnja 1925. kojom istupaju iz spomenute stranke.

25 godina novog tečaja časopisa *Klasje naših ravni* (1996. – 2021.)

Afirmacija mjesne književnosti i umjetnosti

U bogatoj – više desetina naslova, i višestoljetnoj – više od dva i pol stojeća, povijesti naklade periodičnih publikacija među bunjevačkim i šokačkim Hrvatima u srednjem dijelu ugarskog Podunavlja časopis *Klasje naših ravni* zauzima značajno mjesto. Riječ je o književnom časopisu koji je u oba svoja tečaja – i onoga prije Drugog svjetskog rata i onoga obnovljenog – sredinom 1996. objavom prvoga broja – imao važnu ulogu u književnom i uopće kulturnom životu ovdašnjih Hrvata.

Stari tečaj

Prvi tečaj pokrenut je u vrijeme prije Drugoga svjetskog rata – 1935., u doba razvijenih i bogatih kulturnih i nacionalnih gibanja i događaja od strane kulturnih djelatnika i pisaca angažiranih u Subotičkoj matici i Pučkoj kasini s ciljem da okupi »starije i mlađe pisce Vojvodine, koji se osjećaju hrvatski«. Do rata je imao podnaslov *vanpolitički povremeni časopis za književnost i kulturu* (od br. 4 *nepolitički*). Nakladnik mu je bila Pučka kasina iz Subotice, a izašlo je pet brojeva (po dva broja 1935. i 1936. te jedan 1938.). Tijekom rata izdaje ga Društvo bačkih Hrvata u Zagrebu kao *časopis bačko-baranjskih Hrvata : povremeni časopis za istraživanje kulture, života i običaja bačko-baranjskih Hrvata* (u br. 1-2/1944. *za kulturu, književnost, život i običaje bačko-baranjskih Hrvata*), a objavljena su ukupno četiri broja u tri godišta (po jedan broj 1942. i 1943. te dvobroj 1944.). Časopis je imao više urednika (**Andrija Šokčić** 1935., **Ivan Malagurski** 1936., **Franjo Kujundžić** 1938., **Marko Čović** 1942.-43., **Marin Radičev** 1944.), no uvijek jasnu uređivačku orijentaciju sa snažnim katoličkim pečatom.

Glavna mu je vodilja bila afirmacija mjesnoga hrvatskoga književnoga, znanstvenoga i uopće umjetničkoga stvaralaštva. Iako se međuratni i ratni brojevi vode kao isti tečaj, razlike su vidljive ne samo u nakladniku nego i

u fizičkoj veličini i opsegu časopisa (do rata format A4, 64 stranice, osim br. 5 s 52 stranice, dok je ratni format 24 cm i opsega 72, 76 i 164 stranica) te grafičkom uređenju, a donekle i u tematici, jer su na brojeve izdane u Zagrebu utjecali i ratni događaji. Časopis je bio dobro prihvaćen od kulturne i stručne javnosti u Hrvatskoj bliske Katoličkoj crkvi. Preferirao je nacionalno-romantičarsko razumi-

jevanje književnosti i povijesti, a na uređivački koncept utjecao je i hrvatski kler iz Subotice, prije svega **Lajčo Budanović**, **Blaško Rajić** i mladi **Ivan Kujundžić**. Broj 4/1936 bio je tematski, posvećen velebnoj subotičkoj proslavi 250. godišnjice dolaska jedne skupine Bunjevaca u Bačku. Među suradnicima su bili književnici **Josip Andrić**, **Stjepan Bartolović**, **Stipo Bešlin**, **Marko Čović**, **Ante Jakšić**, **Aleksa Kokić**, **Ivan Malagurski Tannar**, **Marin Šemudvarac** i dr. Manjim prilozima bili su zastupljeni i autori iz Hrvatske: **Vinko Nikolić**, **Ivan Esih**, **Miroslav Stemmer**, **Petar Grgec**, **Rudolf Horvat** i dr. Jedan broj suradnika *Klasja* nakon uspostave socijalističkoga sustava prestao je javno djelovati – neki su otišli u emigraciju (npr. Marko Čović), drugi su osuđeni na zatvor (npr. Ivan Kujundžić, Ante Sekulić), a ostali su se uglavnom pojavljivali samo u krugovima oko Katoličke crkve (**Josip Andrić**, **Ante Jakšić** i dr.). Stari tečaj *Klasja* Zavod za kul-

turu vojvođanskih Hrvata je digitalizirao 2017. i od tada je dostupan na internetskim stranicama: <http://www.zkvh.org.rs/index.php/digi-periodika/4850-klasje-ravni>.

Obnovljeni tečaj

Novi tečaj *Klasja naših ravni* obnovljen je prije 25 godina – 1996., kao prvi (izuzme li se jedini broj ubrzo zabranjenog časopisa *Njiva* iz 1947. te časopisa *Rukovet*, kojeg je teško vezati u usko nacionalne okvire) hrvatski književni časopis u Vojvodini nakon Drugoga svjetskoga rata. Nosi podnaslov *časopis za književnost, umjetnost i znanost*, a od 1996. do 2001. još i *tromjesečni časopis*

Bunjevačke matice iz Subotice (nakon promjene njezina imena od 1999. Matice hrvatske Subotica). Međutim, dinamika izlaženja bila je drukčija: dva broja godišnje (1996., 1997., 1999. i 2000.), jedan broj (1998.) i jedan dvobroj (2001.). Nakladnik je najprije Izdavačka kuća HRID 1996.-99., zatim 2000.-05. Matica hrvatska Subotica (od 2007. kao Ogranak Matice hrvatske u Subotici), koja ga od 2006. do 2013. izdaje u sunakladništvu s NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice, od kada ga samostalno izdaje Ogranak Matice hrvatske u Subotici. Od 2002. najprije su izašla tri godišnja dvobroja (2002.-04.), zatim četiri dvobroja (2005.), a od 2006. do 2014. dvomjesečnik je, a od 2015. izlaze od 2 do 4 sveske godišnje manjeg obima (2015. i 2016. dvije, 2017. i 2020. tri, a 2018. i 2019. četiri). Posljednja sveska objavljena je početkom 2021. – br. 9-12 za 2020., a nakon smrti glavnog urednika **Milovana Mikovića** (9. travnja 2021.) nije objavljen ni jedan broj. Glavni su urednici **Bela Gabrić** (1996.-98.), **Viktorija Grunčić** (1999.-2003.), od 2004. zajedno ga uređuju **Lazar Merković**, **Milovan Miković**, **Petko Vojnić Purčar** i **Stipan Stantić**, premda ga od 2002. neformalno uređuje **Lazar Merković**, a od 2006. do smrti **Milovana Mikovića**.

Za razliku od formata (A4) i opsega od stotinjak stranica, kvaliteta sadržaja novoga tečaja bila je nejednaka. Do 2001. uredništvo se nije ravnalo strožim estetskim i znanstvenim kriterijima pri objavljivanju radova, a zbog neprofesionalnoga upravljanja i uređivanja te utjecaja političkoga segmenta hrvatske zajednice nije uspjelo okupiti najvažnije književnike, znanstvenike i publiciste, nego su glavni suradnici bili kulturni djelatnici starije generacije (**Jakov Kopilović**, **Ivo Prčić ml.**, **Viktorija Grunčić**, **Bela Gabrić**) ili pak stvaratelji bliski DSHV-u (**Lidija Molzer**, **Milivoj Prčić**, **Branko Jegić**) i Katoličkoj crkvi (svećenici **Marko Vukov**, **Lazar Novaković**, **Andrija Kopilović**, **Lazar Ivan Krmpotić**, **Marko Kljajić** i dr.). Nedovoljna stručnost u upravljačkim i uređivačkim procesima rezultirala je nezadovoljavajućim vizualnim izgledom i grafičkim rješenjima, slabom autoreprezentacijom hrvatske književnosti u Vojvodini te neučinkovitim plasmanom i nemogućnošću da stvori čitateljsku publiku.

Nakon promjene uredništva 2002. vidljivo je osnaženo objavljivanje književnih priloga svih vrsta, poglavito već afirmiranih autora iz subotičkoga književnoga kruga (**Lazar Merković**, **Petko Vojnić Purčar**, **Vojislav Sekelj**, **Milivoj Prčić**, **Milovan Miković**, **Lazar Francišković**, **Robert G. Tilly**, **Zvonko Sarić** i dr.), zatim književnika iz Novog Sada i Srijema (**Jasna Melvinger**, **Stjepan Bartoš**, **Vla-**

dimir Bošnjak, **Tomislav Ketig**) te Podunavlja (**Ruža Siladev**, **Ivan Andrašić**), a češće se objavljuju i publicistički radovi (**Naco Zelić**, **Alojzije Stantić**, **Antonija Čota** i dr.). U znatno manjem omjeru zastupljeni su znanstveni radovi o književnim, povijesnim, društvenim i filozofijskim temama (**Ante Sekulić**, **Jasna Melvinger**, **Sanja Vulić**, **Stevan Mačković**, **Slaven Bačić**, **Tomislav Žigmanov** i dr.), a nakon 2006. krug suradnika iz Vojvodine znatno se smanjio pa se stjecao dojam da je postajao monopol za određeni broj književnika i publicista glede objavljivanja. Izostajalo je sustavno uključivanje mlađih autora, a nedostajao je i promišljeniji pristup valorizaciji književne baštine te aktualne književne produkcije, unatoč tomu što su prvih nekoliko godina od promjene uredničkoga vije-

ća 2002. književni prikazi i kritike bili redovito zastupljeni, štoviše, cijeli tematski dijelovi bili su posvećeni pojedinim stvarateljima (npr. **Balintu Vujkovu** 1-2/2003, 1-2/2004, 3-4/2005; **Matiji Poljakoviću** 3-4/2004; **Lazaru Merkoviću** 11-12/2006; **Petku Vojniću Purčaru** 5-6/2004; **Milivoju Prčiću** 1-2/2005). U njima su svestrani je tematizirana njihova književna djela, međutim, autori su napisali mahom mjesni kolege pisci i u tim nastojanjima gotovo posve izostaju, izuzme li se jezikoslovka **Sanja Vulić**, relevantniji književnici i znanstvenici iz Hrvatske i Srbije. **Slaven Bačić** se sa svojim prilogima češće javljao u posljednje dvije godine izlaženja *Klasje*.

Od 2002. redovito se objavljuju i likovni prilozi (slike, crteži, fotografije, grafičke ilustracije, skulpture) hrvatskih likovnih umjetnika iz Vojvodine od starije generacije (**Stipan Kopilović**, **Jelena**

Čović, **Gustav Matković**, **Nesto Orčić**, **Ivan Jandrić**, **Katarina Tonković Marijanski**, **Cilika Dulić Kasiba**, **Josip Ago Skenderović**, **Augustin Juriga**, **Ana Bešlić** i dr.) do onih najmlađih (**Lea Vidaković**, **Srđan Milodanović**, **Darko Vuković** i dr.), uz kratke prikaze njihova stvaralaštva i životopis, najčešće iz pera **Olge Šram** i **Olge Kovačev Ninkov**.

God. 2009. časopis je dobio nagradu Matice hrvatske **Dušan Lopašić** za najbolje uređivano književno glasilo u razdoblju 2007.-08. u izdanju ogranaka Matice hrvatske. Posljednji svezak u 2015. godini (br. 5 – 12) donosi bibliografiju časopisa na 260 stranica, koja je objavljena u povodu 80. obljetnice od pojave prvog sveska. Bibliografija je djelo knjižničarki **Bernadice Ivanković** i **Nevene Mlinko**, koje se bibliografski obradile svaki od 82 sveska *Klasje* (u 156 brojeva) što su nastali od 1935. do 2015. godine.

Tomislav Žigmanov

Digitaliziran i *Glas ravnice*

U prosincu 2021. godine završeno je skeniranje i objavljivanje *Glasa ravnice* – *glasila Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini* iz Subotice, prvog svjetovnog lista na hrvatskom jeziku u Vojvodini nakon 1956. godine, na internetskoj stranici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, objavila je ustanova. Ovo glasilo dostupno je javnosti na mrežnim stranicama

<http://zkhv.org.rs/index.php/digitalizacija>, te se može slobodno koristiti.

I ovaj naslov digitaliziran je u okviru projekta »Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke«. Objavljeno je 153 brojeva i 3 izvanredna broja posvećena izborima. Projekt

digitalizacije odvija se uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Glas ravnice, *glasilo Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini* počeo je izlaziti u kolovozu 1990., ubrzo nakon osnutka DSHV-a, koji je pretežitio i bio njegov nakladnik. Tijekom postojanja mijenjala se uređivačka politika: u početku je bio informativno glasilo otvorenoga uređivačkoga koncepta, od sredine 1994. najveći je dio sadržaja bio posvećen praćenju aktivnosti DSHV-a na cijelom teritoriju Vojvodine, od 2007. ponovno je otvoreno glasilo, kojem su u fokusu praćenje stranačkih aktivnosti te provođenje proklamiranih manjinskih prava.

Iako je nominalno mjesečnik, nije uvijek izlazio redovito, osobito u razdoblju 2000.-2006. Osim redovitih, izašlo je i nekoliko nenumeriranih izvanrednih brojeva, obično pred obljetnice stranke ili izbore. Najčešće je izlazio na 16 ili 24 stranice, iako je broj stranica varirao od 4 do 28. Često je mijenjao grafički izgled, a i upravljanje i uređivanje listom ostvarivalo se u različitim aranžmanima: od uredničkoga savjeta na početku, zatim s ravnateljem lista, do samo jedne osobe u funkciji urednika, a nekoliko je brojeva objavljeno bez urednika. Urednici su bili **Ivan Poljaković**, **Branko Melvinger**, **Vesna Kljajić**, **Lidija Molzer**, **Petar Kuntić**, **Đorđe Čović**, **Dragan Jurakić** i **Vojislav Sekelj**. U listu su surađivali najistaknutiji intelektualci vojvođanskih Hrvata (**Juraj Lončarević**, **Lazar Merković**, **Vojislav Sekelj**, **Tome Vereš**, **Bela Gabrić**...), a svoje novinarske uratke u njemu su počeli objavljivati mnogi koji su poslije postali važni protagonisti hrvatskoga novinstva i kulture u Vojvodini (**Zlatko Romić**, **Robert Čoban**, **Goran Rotim**, **Petar Vuković**, **Slaven Bačić**, **Tomislav Žigmanov**...).

Napisi u *Glasu ravnice* od velike su važnosti za mjesnu povijest Hrvata u Vojvodini na kraju XX. st., osobito brojevi iz prve polovine 1990-ih, i to ne samo za povijest političkoga artikuliranja interesa zajednice nego i za njezinu kulturu i uopće društveni život. U listu su uredno zabilježeni mnogobrojni oblici kršenja ljudskih i manjinskih prava Hrvata u Vojvodini, u čemu se posebno ističu napisi srijemskoga svećenika **Marka Kljajića**. (Prema: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, G, br. 8, 2008.)

Podsjetimo, ZKVH je ranije u sklopu istoga projekta digitalizirao brojne periodične publikacije ovdašnjih Hrvata poput *Bunjevačkih i šokačkih novina*, *Bunjevačke i šokačke vile*, *Subotičke Danice*, *Zvonika*, *Subotičkog športskog lista*...

(ZKVH)

Kalendar hrvatskih institucija za 2022. s porukom za predstojeći popis stanovništva

Pod naslovom »2022. godina je popisa!« hrvatske institucije i organizacije: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ* i Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji tiskale su kalendar u kojem šalju poruku: Znam tko sam: **HRVAT(ICA) / HRVATSKI JEZIK / RIMOKATOLIK**.

Kalendar izlazi na 12 listova na kojima se nalaze identitetske poruke hrvatskih velikana u Srbiji, kao i povijesne teme. Tako se na listovima nalazi glagoljički potpis **Grgura Horvatovića**, vlasnika posjeda blizu današnjeg Santova iz 1517. i toponim Hrvatsko selo na Dunavu kraj Novog Sada s početka 18. stoljeća, glasilo srijemskih Hrvata *Hrvatski branik*, te poruke **Grgura Peštalica**, bana **Josipa Jelačića**, **Ivana Antunovića**, **Ante Eveto-**

vića Miroljuba, **Antuna Gustava Matoša**, **Blaška Rajića**, **Miše Brajca** i **Balinta Vujkova**, svjedočeći svoje hrvatsko nacionalno opredjeljenje. Teme prate prigodne ilustracije. Kalendar su izradili povjesničar **Vladimir Nimčević** i ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov** te dizajner **Darko Vuković**, a tiskan je u Štampariji *Zack* u Petrovaradinu.

Listovi sadrže katolički kalendar te kalendar s označenim blagdanima i praznicima koji se slave i obilježavaju u Srbiji i Hrvatskoj, kao i praznike hrvatske zajednice u Srbiji.

Kalendar se dijeli svim hrvatskim udrugama kulture, a pojedinci ga mogu dobiti u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ* i HNV-u.

Svjetska Molitvena osmina za jedinstvo kršćana

Ujedinjeni u molitvi

Svjetska molitvena osmina za jedinstvo kršćana započinje u utorak, 18., i traje do 25. siječnja, a ovogodišnja tema je »Vidjesmo gdje izlazi zvijezda njegova pa mu se dođosmo pokloniti« (Mt 2,2).

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana u sjevernoj Zemljinoj hemisferi se slavi u već spomenutom terminu, a to je još 1908. godine predložio o. **Paul Wattson** kako bi obuhvatio razdoblje između blagdana Katedre svetoga Petra i blagdana Obraćanja svetoga Pavla. Ta dva datuma stoga imaju i svoja simbolična značenja. Prvi datum naznačuje cilj molitve: svo kršćanstvo u zajedništvu s apostolskim prvakom sv. Petrom, a drugi ukazuje na način ili metodu kojom je jedino moguće postići cilj: temeljito obraćenje Kristu, svakog kršćanina, u svim kršćanskim zajednicama, obraćenjem kakvo je primjerice bilo ono sv. Pavla kod Damaska.

Na južnoj hemisferi, gdje je siječanj blagdanskog vremena, crkve Molitvenu osminu najčešće proslavljaju oko blagdana Duhova, koji je također znakovit i bogat simbolikom, budući da je Duh Sveti Onaj po kojem se ostvaruje i vrši svako istinsko i Bogu sukladno jedinstvo.

Mudraci i darovi

»Mudraci nam otkrivaju jedinstvo svih naroda koje Bog želi. Oni dolaze iz dalekih zemalja i predstavljaju različite kulture, ali ih pokreće ista čežnja da vide novorođenog Kralja pa se okupljaju u maloj kući u Betlehemu kako bi mu se poklonili i donijeli mu svoje darove. Kršćani su pozvani biti znak u svijetu da će Bog donijeti onakvo jedinstvo kakvo želi. Kršćani pripadaju različitim kulturama i narodima i govore različitim jezicima, ali zajedno traže Krista i čežnu da mu se poklone. Oni su narod koji je zadužen da bude znak poput zvijezde, narod pozvan

da vodi čovječanstvo«, navodi se u uvodnom dijelu molitvenog priručnika, te se dodatno pojašnjava: »U poklon mudraca pripada i otvaranje njihova blaga, prinos njihovih darova, koji su još od vremena rane Crkve shvaćani kao simboli za različite vidove osobe Isusa Krista: zlato za njegovo kraljevstvo, tamjan za njegovo božanstvo i smirnu kao nagovještaj njegove spasonosne smrti. Različiti darovi daju nam sliku o tome koliko su različite kršćanske tradicije tumačile Isusovu osobu i djelo. Kako se kršćani okupljaju i otvaraju svoja blaga i srca u štovanju Krista, svi postaju bogatiji dijeleći darove tih uvida. 'Zvijezda je izašla na istoku' (Mt 2, 2). 'Sunce izlazi na istoku i spasenje se pojavilo po milosrđu Boga našega koji nas je blagoslovio sjajnim svjetlom s visine' (Lk 1, 78) na području zvanom Bliski istok. Povijest Bliskog istoka bila je i jest obilježena sukobima i sporovima, umrljana krvlju i zamagljena nepravdom i ugnjetavanjem. U dvadesetom stoljeću to je područje doživjelo niz krvavih ratova i revolucija, a vjerski je ekstremizam u porastu od palestinske nakbe (egzodusa arapskog stanovništva Palestine tijekom rata 1948.).«

Zvijezda osobitog sjaja

Građu za ovogodišnju svjetsku Molitvenu osminu priredilo je upravo Vijeće crkava Bliskog istoga. Da se kršćani Bliskog istoka osjećaju osobito povezani s tim biblijskim mjestom navodi na portalu IKA-e pročelnik Katedre eku-menske teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. **Jure Zečević** i dodaje: »Zvijezda osobitog sjaja pojavila se na istoku, dakle u kraju gdje i oni žive. Ovogodišnje bogoslužje poziva nas da se i mi danas, u potrazi za Kristom, pridružimo mudracima i pratimo sjaj te zvijezde, kako bismo našli zajedništvo s Kristom i međusobno. Zajedno mu donosimo darove

svoga srca i molimo za vidljivo jedinstvo Crkve. Stremeći k cilju jedinstva koje će kao učinak imati i vjerodostojnije svjedočanstvo, obvezujemo se živjeti tako da naše zajedništvo bude autentično svjedočenje u čijem će svjetlu naši bližnji moći prepoznati i vidjeti Krista i njegovo spasenje.»

U molitvenom priručniku se, među ostalim, navodi kako su kršćani pozvani biti svjetlo na putu, riječju i djelom, kako bi Krista prepoznali svi narodi. »Ali podjele među nama zamagljuju svjetlo kršćanskog svjedočanstva i zamagljuju put, te tako sprječavaju druge da pronađu put do Krista. S druge strane, kršćani koji zajedno štuju Krista, koji otvaraju svoja blaga i dijele svoje darove jedni s drugima, postaju znak jedinstva koje Bog želi za cijelo svoje stvorenje.

Kršćani Bliskog istoka stavljaju ove materijale na raspolaganje za molitvenu osminu za jedinstvo kršćana, znajući da mnoge njihove nevolje i problemi postoje i u drugim dijelovima svijeta i da svijet čezne za svjetlom koje ljude može voditi k Spasitelju, onome koji može pobijediti svu tamu. Zvijezda koja se pojavila na istoku, na Bliskom istoku, prije dvije tisuće godina i danas nas zove k jaslicama, do mjesta gdje se rodio Isus Krist. On nas vodi onamo gdje je Duh Božji živ i djeluje, Duh Božji u kojem smo kršteni i koji preobražava naša srca. Nakon što su upoznali Spasitelja i zajedno mu se poklonili, mudraci se vraćaju u domovinu drugim putem, jer su u snu bili upozoreni na Heroda. Isto tako, zajedništvo koje doživljavamo u našoj zajedničkoj molitvi mora nas nadahnuti da se vratimo u svoje živote, u naše Crkve i naš svijet novim putevima, na nove i bolje načine. Hoditi novim putevima poziv je na obraćenje i obnovu u našem osobnom životu, u našim Crkvama i u našim molitvama za jedinstvo kršćana.»

Priredila: Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Svatko je primio dar od Duha Svetog

Crkva je Božji narod u kojem djeluje Duh Sveti. Ona je nastala silaskom Duha na apostole na dan Pedesetnice. Duh je vodi i daje da raste. Po njegovom djelovanju Crkva se proširila po cijelome svijetu, unatoč progonstvima i neprijateljstvu mnogih. Duh, također, odabire one koji će Crkvu voditi, koji će naučavati i po čijem će se polaganju ruku on prenositi na nove članove. Duh Sveti nikada nije napuštao Crkvu. I kada je Crkva krenula stranputicom, jer nije slijedila njegove smjernice, on je djelovao po pojedincima i vraćao je na pravi put. On i danas djeluje u Crkvi po pastirima, ali i po svima nama koji smo puninu njegovih darova primili po sakramentu potvrde.

Darovi za služenje

Pavao u poslanici Korinćanima kaže: »Različiti su dari, a isti Duh« (1Kor 12,4). Dvije nam se važne stvari ovdje otkrivaju: da svi naši darovi potječu od Duha Svetog, te da Duh svakome različito daje. Neki se vole pretjerano hvaliti svojim darovima, smatrati sebe boljima od drugih, čak druge podcjenjivati, jer svoje darove smatraju važnima i velikima. No, to je zlouporaba onoga što smo od Duha Svetoga primili. Ništa nam nije dano da se time šepirimo nego da time služimo Bogu i zajednici. Ako se u nekom trenutku naš dar pokaže važnim i potrebnim, to je samo trenutak koji će proći, pa će u drugom nekom trenutku potrebniji biti dar koji je dan nekome drugom. Kako god bilo, oholost i umišljenost nisu od Boga i darovi nam nisu dani da bismo se mi isticali iznad mnoštva već tko više posjeduje više mora i služiti.

S druge strane, mnogi se osjećaju manje vrijednima jer u sebi ne prepoznaju nikakve darove, pa misle da ništa nisu ni primili. No, svatko

u sebi nosi darove Duha, dakle više njih, ne samo jedan, kojima može služiti Bogu i zajednici. Ne prepoznavamo ih jer imamo neke vizije što su to darovi i što bismo mi voljeli od tih darova imati. A naše vizije o svemu onome što se tiče Boga uglavnom su pogrešne, pa tako i kada se radi o darovima koje daje Duh. Iako nismo dobri pjevači, niti govornici, ako nismo dobri čitači ili nemamo smisla za uređenje prostora, to ne znači da nas Duh nije darovao nečim. Svaka naša vrlina je dar od Boga: strpljivost u poslu ili za druge ljude, naš veseo duh, empatija, otvorenost i komunikativnost... Mnogo je darova koje je na nas izlio Duh Sveti da služimo Bogu, a koje mi često tako ne promatramo i obezvrjeđujemo ih. Sve što nam je dano, dano nam je da stavimo u službu zajednici, ne na našu nego na Božju slavu. Stoga niti jedan dar nije važniji i veći od drugoga, niti je Bog među ljudima nekoga istaknuo više od drugog.

Darove treba iskoristiti

Da bismo svoje darove uistinu iskoristili na pravi način, prvo ih moramo prepoznati. Ako ih ne vidimo, molimo se Duhu Svetom kako bi nam pomogao da ih postanemo svjesni, te da ih razvijamo i koristimo. A ako smo ih svjesni, molimo Duha Svetoga da nam pogne kako da ih što bolje upotrijebimo, a da se ne uzoholimo.

Pavao u nastavku kaže: »različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima.« (1Kor 12,5-6). Dakle, sve što primismo od Boga primismo kao nezaslужeni dar. I što god da smo primili, svi smo mu jednako pozvani služiti. Stoga zahvaljujmo Bogu za sve što nam je dao i nastojmo u poniznosti iskoristiti svoje darove na najbolji način.

Nosač zvuka HGU Festival bunjevački pisama

Zaboravljena svatovska zbirka

Hrvatska glazbena udruga Festival bunjevački pisama na koncu protekle godine privela je kraju još jedan etnomuzikološki projekt. Snimljen je nosač zvuka na kome se nalaze zaboravljene pjesme i melodije iz bunjevačkih svatova.

Po riječima dopredsjednika HGU Festival bunjevački pisama i profesora tambure u Muzičkoj školi Subotica **Vojislava Temunovića** ovaj projekt proistekao je iz rada na Seminaru bunjevačkog stvaralaštva u Tavankutu i objave Zbornika radova *Čuvari tradicije*. CD je produkt zajedničkog rada i istraživanja bunjevačkog narodnog stvaralaštva profesorice etnomuzikologije u Muzičkoj školi u Subotici **Tamare Štricki-Seg** i **Vojislava Temunovića**.

Sve pjesme su notirane

Na CD-u se nalazi zbirka instrumentalna, pjesama i bunjevačkih kola. Tu je neizostavni Vilin ples-marš poznatiji pod nazivom *Svatovski doček*, zatim pjesme koje se danas praktično ne mogu više čuti u svatovima: *Izvedi, brate, seju pod ruku; Ja cura, ti divojka (Momačko kolo), Majkino ruvo svlači, Odbi se biser grana, Lagani bečarac (Svatovac)* i *Zora zori, dan se bili*. Vokalni solisti na ovom nosaču zvuka su Tamara Štricki-Seg i **Josip Franciško-vić**. Uz spomenute pjesme tu su i kola i instrumentali: *Divojačko kolo, Mali tavankutski marš* (zapisao **Stipan Prčić Baća** po sviranju **Stipana Benčika Modrog**), *Malo bunjevačko kolo, Rokoko, Slamarsko kolo, Ričići, Keleruj i Svatovski marš* za ispraćaj.

»Danas je sve manje običajnih bunjevačkih svatova i sve je manje tih muzičkih melodija. Neke od njih su već zaboravljene, a druge su na dobrom putu do zaborava. Mlađi tamburaški sastavi veliku većinu ovih pjesama nisu nikada svirali, ali kako bi i znali kada toga danas nema. Zadržao se još *Svatovski doček* i eventualno po koje kolo, iako dobro znamo da su kola nekada bila neizostavni dio igre, plesa i zabave u svim našim svatovima«, priča Temunović i dodaje: »U razgovoru sa Stipanom Prčićem Baćom sam dobio podatak da se nekada *Mali tavankutski marš* redovito svirao u svatovima. Danas se više ni marš za ispraćaj ne svira, a ja sam za njega saznao kada smo svirali za koreografiju *Bunjevački svatovi*. Slobodno mogu reći da je ta melodija sačuvana zahvaljujući Stipanu Prčiću Baći, koji je u to vrijeme bio jedini pismeni tavankutski tamburaš, te je puno toga zahvaljujući njemu sačuvano.«

Temunović je pojasnio i da je pjesma *Odbi se biser grana* snimljena po načinu sviranja **Milana Pridraškog**, odnosno on je zapisao i svira onako kako je njegov dida **Tomica Miljački**, violinist, svirao. Također, pjesme koje

je otpjevala Tamara Štricki-Seg su za ovu priliku i zapisane, i to po izvođenju **Marijane Mitrović** (nekada **Ivko-vić**). Sve skladbe, pa i one za koje nisu bili notni zapisi, su sada notirane i čuvaju se i u elektroničkoj formi.

Izmijenjeni običaji

Još 1986. godine Hrvatska radiotelevizija je snimala projekt **Bunjevački svatovi**. O tome je posvjedočila i prof. Štricki Seg:

»Rekonstrukciju cijelog svadbenog ceremonijala načinio je koreograf **Stevan Tonković Pipuš**, koji je veoma detaljno obradio ovu temu, a snimka se može pogledati na YouTubeu. Kroz vrijeme se dosta dijelova svadbenog ceremonijala izmijenilo i uglavnom danas od mladenaca ovisi koji će se običaji primijeniti u njihovoj svadbi. Svadbe su danas drukčije, počevši od brojnosti gostiju, običaja, pa sve do muzičkog i plesnog repertoara. Ono što je posebice lijepo jest da se mladenci bunjevačke grane još uvijek češće odlučuju za tamburašku muzičku pratnju, te tako ima više mogućnosti da se zapjevaju i zasviraju melodije koje su se kadgod izvodile u bunjevačkim svatovima«, kaže Štricki-Seg.

O svatovskim običajima Hrvata-Bunjevaca s ovih prostora Štricki-Seg je pisala i rad tijekom studija etnomuzikologije.

»U okviru ovoga rada obuhvatila sam običaje koji su nekada predstavljali dio predsvadbenih običaja: rakija, piće, rukovanje i svadbeni ceremonijal, kao i neke od običaja koji su bili u narodnoj praksi neposredno nakon svadbe – na rakiju, brijanje kuma, snaša ide prat noge

kumu i starom svatu, slanje kolača preteljima, dolazak pođana. U ovomu radu su obuhvaćene i pjesme koje sam uspjela pronaći u literaturi kod **Ive Prčića** (1939.), **Ante Sekulića** (1989.) i **Lazara Malagurskog** (1997.) kao što su *Majkino ruvo svlači; Izvedi, brate, seju pod ruku; Odbi se biser grana; Svatovac; Zora zori, dan se bili; Evo srcu mome radosti*. Neke od ovih pjesama sadržane su i na kompakt disku *Bunjevački svatovi*, priča sugovornica.

Nekada i sada

Kroz razgovor s Temunovićem dotakli smo se i nekadašnjeg i sadašnjeg načina sviranja.

»Postoje audio snimke, koje su snimane 50-ih i 60-ih godina prošlog stoljeća i kvaliteta je loša, pa ne možemo ulaziti previše u detalje. Ono što smo se trudili, a što mislim da nama danas fali u odnosu na prijašnje godine, jest smirenost u sviranju. Mirnoća i staloženost koja je bila karakteristika tog vremena. Ljudi tada nisu žurili, nisu živjeli današnjim ubrzanim tempom, pa ni iz svatova nisu žurili. To je bio društveni događaj tog vremena. Ljudi su se pripremali za svatove, išli su u svatove družiti se i zabavljati. Svatovi su znali trajati i više od 24 sata«, priča Temunović i dodaje: »Osobno sam malo svirao takvih dugačkih svatova, ali bilo je svega, pa bih rekao i da je to danas nezamislivo. Nažalost, prihvaćamo sve novo, drugačije i tuđe, a naše se zaboravlja. Običaji iz svatova su u 90 posto nestali. Nekad je bilo nezamislivo da svatove ne sviraju tamburaši s harmonikom ili violinom. Sada je to neka druga priča, tamburaši sve rjeđe sviraju u svatovima. Svojevremeno je ispraćaj, što opisuje i pjesma *Zora zori, dan se bili* bio u zoru ili dopodne, a nekad i poslijepodne. Svi su gosti stajali u redu (osim ako je netko imao smrtni slučaj taj se nije pratio) i čekali na ispraćaj. Netko se pratio s dvije pisme, neko s deset... Sve što je bilo obuhvaćeno svatovskim običajima je imao smisla, svoj početak i kraj. Danas toga nema i neće se ni vratiti, ljudi su komforniji... Jednostavno došlo je novo vrijeme«.

Kroz razgovor smo saznali i da je nekada vladalo nepisano pravilo da su svatove svirali takozvani bili svirci, a u *mijanama* Romi.

Pisani tragovi

Po riječima Tamare Štricki-Seg danas se još mogu pronaći tragovi nekadašnjih dijelova kada je u pitanju muzički dio svatova. To podrazumijeva pojedine pjesme i kola, a uz to zadržani su termini koji se tiču naziva likova u svatovima kao što su: snaša, đuegija, kumovi, stari svat, gledači, diver, enge...

»Što se literature tiče, još ne postoji studija u kojoj su sabrane sve osobenosti svadbenog ceremonijala Hrvata Bunjevaca, a koja obuhvaća etnološki, etnomuzikološki i etnokoreološki dio svadbe. Upravo nastanak ovog CD-a može nas potaknuti na to da razmišljamo u pravcu stvaranja jednog ovakvog izdanja. U dosadašnjoj literaturi o svadbi su najviše pisali **Ive Prčić**, **Kata Prčić**, **Ante Sekulić**, **Stanka Kujundžić**, a melodije s tekstovima pjesama su zapisane u knjizi Lazara Malagurskog«, priča Štricki-Seg i pojašnjava: »Glazba je oduvijek pratila čovjeka kroz njegov život, od rođenja do smrti. Najznačajniji ceremonijal za koji se vezuje najviše glazbenih primjera je upravo svadba. Pjesme koje su zabilježene kao svadbene, a posjeduju obredni karakter su malobrojne. To su *Majkino ruvo svlači*, koja se pjevala pri presvlačenju snaše i stavljanju vela na njenu glavu; *Izvedi, brate, seju pod ruku* u trenutku kada brat izvodi snašu iz njene kuće. *Odbi se biser grana* se pjeva u momentu kada se cura oprašta od svojih roditelja i odlazi na vjenčanje, kao i *Svatovac*, koji je ipak veselijeg karaktera i poziva na veselje. Nema sumnje da su se bećarci nizali jedan za drugim, u dvije varijante: sporiji i brži, a kao pjesma za ispraćaj kod Malagurskog je navedena pjesma *Zora zori, dan se bili*«.

Na snimljenom nosaču zvuka svirao je komorni sastav HGU *Festival bunjevački pisama*: prim I. – prof. Milan Pridraški i **Matija Ivković Ivandekić**; prim II. – Lucija Ivković Ivandekić, basprim I. – **Matija Temunović**, basprim II. – **Magdalena Temunović**, e-basprim **Mira Temunović**, čelo – **Marko Kujundžić**, kontra – **Miroslav Letović** i bas – **Nemanja Temunović**.

Tamara Štricki-Seg je za ovaj projekt rekla kako je već dulje vrijeme imala želju snimiti s tamburašima sve pjesme koje je do sada pronašla i istražila, te ovaj projekt vidi kao početak realizacije svoje želje.

»Svi sudionici su ovome projektu pristupili s velikom posvećenošću i već samo uvježbavanje i rad na muzičkom materijalu su mi činili posebno zadovoljstvo«, kazala je.

CD *Bunjevački svatovi – zaboravljene pisme i melodije* se po cijeni od 350 dinara, plus ptt trošak može poručiti putem mail adrese hgu.fbp@gmail.com

Ž. V.

U svatovima kod **Teze** i **Stipana Vukovića Đenkovi** svirali su tamburaši: **Stipan Prčić Baća**, **Pere Nađ**, **Stipan Prčić Relja**, **Joška Galfi**, **Joso Santai** i **Stevan Galfi**

Piše: Katarina Korponaić

Staro Kersko zabavište

crkve sv. Roka, a naredne godine i četvrti, uz današnju mliječnu tržnicu. »U vrtiću kod crkve sv. Roka bilo je ispočetka i do 250 djece. Zbog skučenog prostora morao se kasnijih godina ograničiti upis, pa se tako devedesetih godina broj djece u tom vrtiću kretao između 100 i 175...«, zabilježeno je u spomenutom istraživanju.

Do 1903. godine u Subotici je bilo ukupno devet vrtića, lociranih u sedam gradskih kvartova. Kuće iznajmljene u ove svrhe do tada su zamijenili namjenski izgrađeni objekti. Projekti vrtića u Keru (detalj projekta je na gornjoj fotografiji) nalaze se u Zbirci projekata (1845. – 1989.) Povijesnog arhiva, Fond 275, i nose dva datuma: 1896. i 1897. godinu. Zgrada se i danas koristi za dnevni smještaj djece predškolskog uzrasta.

Značaj naselja Ker (ili 3. kvarta) u prošlosti Subotice očituje se i u podatku o datumu formiranja općinskog vrtića na teritoriju ovog dijela grada. Kada je u Keru otvoren 1860. godine, bio je to treći vrtić u Subotici, prema istraživanju grupe autora Povijesnog arhiva **Milana Dubajića, Istvána Szentgyörgyiya i Gašpara Ulmera**, pod nazivom *Predškolske ustanove u Subotici od 1843. do 1971. godine*, koje se čuva u Zbirci rukopisa znanstvenih i stručnih radova (Fond 316).

Prva dva općinska vrtića formirana su 1859. godine u užem centru grada, što je objavljeno posebnim gradonačelnikovim proglasom: »...Jedno u Majorašovoj kući u tkz. Kafanskoj ulici, a drugo u Špeletićevoj, nedaleko od trga sv. Terezije...«. Radi osnivanja još dva vrtića 1860. godine upućena su dva učitelja na obuku. Prema odluci grada, treći vrtić smješten je u Išpanovićevo kuću kod

Na kirbaj kod susjeda

Dobrosusjedski odnosi su se u Sonti oduvijek njegovali. To potvrđuje i sončanska izreka »Nema ti većega roda od prvoga komšije«. Jer, *komšija* je prvi koji ti priskače u pomoć u nevolji i prvi koji zna za tvoje radosti i tuge. Ova fotografija donekle to i potvrđuje. Naravno, u s vezi s dobrosusjedskim odnosima bilo je i izuzetaka.

Na fotografiji su, nama s lijeve na desnu stranu, **Iva Đurkov, Andrišov** (1924. – 1945. koga su, kao i svu njegovu braću i sestre, zvali **Borići** po materinom prezimenu i nadimku) i **Stipa Vidaković, Galgin** (1905. – 1971.). Stipa u krilu drži prvorodenu kći **Mandu**. Oni su susjedi, *komšije* kako se to kaže u Sonti. Iako je među njima velika razlika u godinama, vrlo dobro su se slagali. Možda je Iva u čiča Galge vidio drugog oca. Naime, otac mu je umro mlad, ostavivši sedmero nejake djece koje je odgajala samohrana majka **Borička**.

Ako je trebalo bilo što pomoći, bili su spremni jedan za drugog. Voljeli su isto tako u slobodno vrijeme *na divan* ili kao što ih ovdje vidimo na piće i muziku. Snimljeni su kod Galginih na kirbaj popodne, dok su drugi možda na sokaku, vašaru, bircuzu ili u *rodovima*. Oni polako pijuckaju vino (pivo se tada slabo pilo), koje je skoro svako domaćinstvo proizvodilo, razgovaraju i uz tamburicu *zategnu koju bečarcku*.

Mlađahni Iva je svirao samicu, koja ga je vjerno pratila, kako navečer *na čošu* međ mladeži tako i u društvu prijatelja. Drugi svjetski rat, bar za običan svijet, još nije na vidiku. Živi se spokojno i mada u siromaštvu, život proživljava s radošću, a smrt se podrazumijevala kao dio života »Bog do, Bog uzo«. Njegov stariji brat Stipa (1923. – 1943.) je svirao harmoniku.

Iva i njegov brat su bili sudionici Drugog svjetskog rata. Stipa je poginuo u ratu. Iva (s fotografije) se vratio iz rata i ubrzo nakon dolaska umro od tuberkuloze. Imao je svega 21 godinu. Bio je oženjen i za njegova života je sahranio kćerkicu staru između 2-3 godine i supругu.

Dva prijatelja susjeda su snimljena u *ganku* Galgine kuće nabijače. To znači da je izgrađena nabijenom zemljom iskopanom negdje u začelju dvorišta. Planirali su se *naslikovat*. To se da »pročitati«, jer su pozadinu i stolice na kojima sjede uredili šokačkim ćilimima. Na zidu je ćilim *na patrice* (na krunice). Sjede na *ćilimcima* koji se zovu *na češaljove*. Sončani su se vrlo rado i često fotografirali s ćilimima od domaće vune, koji su tkani skoro u

svim domaćinstvima. Iza Stipe su vrata od sobe ili *kujne*. Mogli bismo pomisliti da su vrata od ostave, *vojata*. Međutim, da su od ostave, ne bi bila otvorena u ljetno doba. Kirbaj je 10. kolovoza na dan sv. Lovre ili prvu nedjelju nakon blagdana. Pod u ganku, kao i u svim prostorijama kuće, je od nabijene zemlje. Ispod *astala* su postavljeni komadići crijepova da nogari stola ne bi pravili rupe u podu. Gankovi su se orubljivali s opekama kako se ne bi zemlja *runila*, tj. urušavala se. Takav rubnjak se zvao *šturc*. Vrijedne kućanice su svake subote ili dan prije nekog blagdana zid ganka *potkrečavale* vapnom bez doda-

taka drugih boja, otprilike visine pedestal cm, bar tamo gdje se nogama zid uprljao. Pod su mazale mješavinom kravlje balege i vode, a *šturc* oprale vodom s metlicom od sirka. Tako je svaka kuća zasjala urednošću.

Stipa s fotografije je ubrzo dobio još jednu kći, **Evu**. Doživio je starosne godine baveći se poljodjelstvom uz pažnju supruge i svoje dvije kćeri.

Ruža Silađev

Zimski oratorij

Kompas – smjer: nebo

Koliko god zimski raspust bio kratak, bar tako kaže većina osnovaca, može biti dobro isplaniran. Vjerujem da je tako bilo svoj djeci koja su (i) ove godine sudjelovala na *Zimskom oratoriju*. Tjedan druženja i zabave bilo je idealno za provesti dio raspusta. Od 3. do 7. siječnja na *Zimskom oratoriju* sudjelovalo je oko 120 djece, podijeljeno u dvije skupine: od 1. do 4. i od 5. do 8. razreda, uz pedesetak animatora, koji su također bili podijeljeni na prijedpodnevnu (od 9 do 14 sati) i popodnevnu smjenu (od 15 do 20 sati). Malo je reći kako je i ovogodišnji oratorij bio za pamćenje, što su nam potvrdili i brojni sudionici.

Iako je princip i program sličan, ove godine je ipak bilo i malih izmjena. Naime, voditelj *Zimskog oratorija* je ovoga puta bio **Vedran Peić**, koji je po odluci većine bio odabran da preuzme vodstvo. »Istina, nisam se baš gurao, ali su me drugi predložili, većina izglasala, a ja prihvatio ovaj

zadatak. Ono što mi je nakon pet dana najdraže jest da su komentari pozitivni, što od djece, animatora, roditelja. Iskreno, mislim da smo odradili dobar posao. Bio je ovo poseban oratorij. Vladalo je veliko zajedništvo, bilo je puno spontanosti trenutaka, improvizacije... Imali smo puno novih animatora, koji su sada prvi puta bili na velikom oratoriju. Neki su do jučer bili sudionici oratorija, a sada su među animatorima«, priča Peić i pojašnjava kako je bilo ove godine i 30-tak djece koja su bila prvi puta na oratoriju.

Kako bi mogli bolje funkcionirati, te odraditi kvalitetan program, djeca su bila razdijeljena u već spomenute skupine. Po riječima Peića, vodilo se računa i o velikom broju zainteresirane djece, te o mjerama okupljanja.

»Lakše je razdijeliti djecu po uzrastu i tako prilagoditi program, jer je nemoguće da iste stvari zanimaju one u prvom-drugom ili osmom razredu. Neki imaju i mlađu ili stariju braću i sestre, a svi žele svoj mir i biti sa svojim pri-

ateljima, tako da je ovo pozitivno iskustvo za sve«, pojašnjava Peić.

Kroz pet dana zajedništva i zabave smjenjivale su se kreativna, dramska, sportska, glazbena i duhovna radionica koje su bile prilagođene uzrastu. Ovom prilikom snimili su i prikladan video na Tik-Toku, gdje su na kratak i djeci blizak način prikazali »10 Božjih zapovijedi«. Imali su prvi puta i kaptane skupina, kao i »vođe dana«, a nije izostao ni zajednički ručak, užina, čaj...

Tijekom duhovnih radionica upoznali su se sa sv. **Lauirom Vicuna**, sv. **Ivanom Pavlom II.**, sv. **Augustinom**, te su upoznali mučenike iz Azije **Andriju Kima** i **Mikia**.

»Bila nam je želja kroz životopis spomenutih svetaca uvidjeti kako su oni kroz svoje životne puteve, koji su bili teški, dolazili do rješenja i kako su na kraju došli do neba, što je naša ovogodišnja tema«, pojašnjava Vedran Peić.

U duhovnim radionicama pomogli su animatori **Vedrana Cvijin** i **Josip Šarčević**, te svećenici vlč. **Daniel Katačić**, mons. dr. **Andrija Anišić** i vlč. **Dražen Skenderović**. Djeca i mladi imali su i prigodu za svetu ispovijed, a na raspolaganju su im bili mons. **Marko Forgić** i vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak**.

Ovih pet dana zajedništva i druženja bili su ono po čemu će mnogi pamtiiti ovaj zimski raspust, jer već od ponedjeljka valja zauzeti svoje mjesto (namo se) u školskim klupama.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Andrej Zec**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram nogomet

VOLIM: igrati se

NE VOLIM: kada je vani ružno vrijeme

U SLOBODNO VRIJEME: igram se s prijateljima

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: zidar

Too Tóth optika

DR. TÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vi-rangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Iznajmljujem dvosoban stan u Subotici (Ker-tvaroš), u blizini Ekonomskog fakulteta. Prednost imaju studenti. Cijena 150 eura mjesečno, plus troškovi režija. Kontakt telefon: 064/222-13-37.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 23. 12. 2021. godine podnositelj zahteva »SKALA GREEN« d.o.o., Subotica, Segedinski put br. 90, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Rekonstrukcija i dogradnja postojećeg objekta »zgrade poslovnih usluga i prenamjena u poslovno-proizvodno-skladišni objekt«, na katastarskim parcelama 11080/1 i 11080/10, K. O. Donji grad, u ulici Beogradski put br. 130, Subotica (46.076729°; 19.676418°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode 1, u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 12 sati od 4. 1. 2022. do 8. 2. 2022., kao i elektronički na sajtu Grada Subotice (www.subotica.rs -> Životna sredina -> Oglasna tabla - http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-17-2021-draft.pdf).

Zainteresirana javnost mišljenja u vezi s predmetnom studijom može da dostavi u pisanoj formi, elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs, odnosno poštom ili osobno u prostorije Službe.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održana 8. 2. 2022. godine s početkom u 12 sati u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode 1, I. kat, soba 130).

Javni uvid i javna rasprava organiziraju se u skladu s instrukcijama o pravilima ponašanja u Gradskoj upravi Grada Subotice u primjeni mjera zaštite od zarazne bolesti covid-19 nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Za obavljanje javnog uvida u prostorijama Službe, kao i prisustvo na javnoj prezentaciji, potrebno je navesti se najmanje jedan radni dan ranije, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.rs ili telefonom na broj 024 626 973.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 18. 1. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra Telekom

011 44 22 009

Pred konzistorijumom

Članovi konzistorija – koji je postavljen u Kaloči od strane nadbiskupije da bi ispitao slučaj fra **Roka** – morali su, 29. lipnja 1767. godine razborito promotriti sve izvještaje i pisma koji su stigli po toj temi na nadbiskupiju. Treba napomenuti da je stvorena velika dokumentacija, koja je iz tjedna u tjedan bila veća. Zanimljivost je da je među članovima konzistorija bio i grof **Cajetanus Sauer**. Fra Roko je osobno sudjelovao sastanku i svoja je djela na osobit način, s dugim objašnjenjima pokušao legitimirati; spominjao je gradske senatore koji su svojim pismima davali podršku njemu i njegovom radu u Somboru. Ali ipak prisutni članovi konzistorija nisu mogli prihvatiti sva ta objašnjenja i njegovo djelovanje u jednom vjerski jako mješovitom gradu. Ni liječnici ni osobe koje su upućene u bolesti nisu potvrdile da su svi oni bili opsjednuti, može se pretpostaviti da su болоvali od nekih drugih duševnih bolesti. Teško im je bilo shvatiti i povjerovati u to da se opsjednuće u toliko velikom broju javilo baš u Somboru, i samo kod žena, i sve to istovremeno. Postalo je jasno da fra Roko nije koristio odobrene knjige za obrede niti se držao procesa koji je propisan. Kod mnogih se nije moglo utvrditi točno je li egzorcizam uopće uspio, jer nikakvih redovnih znakova ni za vrijeme egzorcizma niti poslije nije bilo.

Na temelju priloženog nadbiskupski konzistorij donio je odluku da će se odreći bilo kakve kazne i ne uzimaju mu u grijeh sve što se dogodilo. Navode da se u cijeloj situaciji ističe da fra Roko radi na slavu Božju, marljivo radi na pomoći svojih bližnjih u svojoj i u drugoj religiji, drži se čvrsto kršćanskog morala u svom životu. Uбудуće, ako se dogodi neki slučaj opsjednuća, mora pozvati dva svećenika iz franjevačke zajednice koji će sudjelovati u procesu egzorcizma, a kasnije potvrditi je li sve proteklo u redu. Pozivaju na isključivo korištenje onih knjiga koje su odobrene, a znakovi opsjednuća se moraju jako ispitati i poslati na uvid u nadbiskupiju kako bi oni odlučili o tome je li osoba stvarno opsjednuta ili je u pitanju nešto drugo.

Fra Roko je iskoristio priliku i dobru namjeru konzistorija I, ako je već u Kaloči, zatražio je odobrenje za ispovijed, koje se u to vrijeme izdavalo posebnim odobrenjem nadbiskupije.

Vidimo u dokumentima da somborski egzorcist nije dugo mirovao. Već u kolovozu 1767. godine šalje pismo u kojemu navodi sve podatke koji su od njega traženi kako bi se mogla utvrditi istinitost opsjednuća. Piše o

jednoj gospođi iz Subotice po imenu **Lucija Markojević**, koja po njegovom mišljenju ima sve znakove opsjednuća. Izvještaj o opsjednutoj ženi je jako detaljno sastavio baš tako kako je od njega to traženo, s potpisima njegove subrača franjevac koji su se uvjerali u sve njegove tvrdnje. Za legitimnost ovog slučaja fra Roko je pored svoje subrača našao i laike koji su dali svoje ime i potpis podrške. Među njima je bio ugledni gradski senator **Josip Marković**, koji je smatrao, i u tome je istrajao do kraja, da fra Roko radi dobar posao u gradu. Smatrao je da je to bitno i korisno za cijelu somborsku zajednicu. U njegovu obranu stali su i drugi gradski velikodostojnici kao **Mihael**

Nadbiskupski dvor u Kaloči

Bokerović i Matija Kekezović. Najvažnije su bile ipak riječi i potpis gradskog liječnika **Norberta Bongyelya** koji je jasno napisao da ne vidi nikakve znakove bolesti na gospođi Luciji niti smatra da su to izmišljene stvari nego jasni znakovi nadnaravnog dešavanja, demonskog opsjednuća.

Osim događaja s gospođom Lucijom, krenuo je nanovo s egzorcizmima. Fra Roko je strpljivo ispoštovao sve što je od njega traženo, redovno je dobio odobrenja za egzorcizma od nadbiskupije pod uvjetom da mora koristiti propisane obrednik, da ne smije vršiti obred pred javnošću nego u manjim i zatvorenim prostorijama uz prisustvo dva svećenika iz samostana, sve zato da obred ne bi postao predmet ismijavanja pred vjernicima.

Zanimljivo je da na temelju arhivskih dokumenata između proljeća 1767. i proljeća 1769. godine kao da se nije događalo ništa u svezi egzorcizama. Dokumenti navode da javnih istjerivanja nije bilo. Pitanje je je li fra Roko ipak djelovao iz te tišine o kojoj nam dokumenti govore.

(tekst sastavljen na osnovu knjige: **Dániela Bártha** *A zombori ördögűző*, Budapest, 2016.)

Najbolji hrvatski sportaš svih vremena

Šampion lirske duše

Zakoračili smo već pristojno u novu 2022. godinu, počelo je Europsko prvenstvo u rukometu za muškarce a uskoro će se i nastaviti natjecanja u 1. HNL. Poslije kraće blagdanske stanke sport se na velika vrata vraća u našu svakodnevnicu i svi hrvatski navijači bit će ponovno u prilici radovati se uspjesima svojih sportskih miljenika. Jer svih proteklih godina to je postalo posve normalna stvar kada nastupaju sportaši iz »Male zemlje velikih šampiona«.

Tko je najveći hrvatski sportaš (ica) svih vremena

Teško pitanje i još teži mogući odgovor, jer što bi u konačnici bio krajnji i odlučujući kriterij za jedinstvenu kvalifikaciju i bespogovornu odluku. Konačno, svaki sport ima drugačiju ljestvicu rangiranja svojih rezultata u odnosu na konkurenciju, a subjektivni kriteriji u pojedinim provedenim anketama ne moraju biti apsolutno meritorni i krajnje odlučujući. Ipak, postoji nekoliko sportaša i sportašica koji se uvelike izdvajaju i ponajviše figuriraju kao slavodobitnici za ovaj laskavi naslov, ali je čini se jedan, još uvijek, neprikosnoven.

Mate Parlov

U anketi Hrvatske radio-televizije za najboljeg hrvatskog sportaša svih vremena proglašen je boksač **Mate Parlov**. Njegov sportski dossier, u kojemu su obuhvaćeni i amaterska i profesionalna karijera, ispunjen je svim mogućim naslovima i trofejima koji se u ovoj plemenitoj borilačkoj vještini mogu dodijeliti. Jer simpatični borac lirske duše (prije borbe koncentrirao se čitanjem hrvatskih pjesnika), rodom iz Imotskoga (16. studenoga 1948.), a po osobnoj karti Puljanin, osvojio je sve što se osvojiti može. Počeo je trenirati kao šesnaestogodišnjak, a samo tri godine kasnije postao je prvak Jugoslavije u poluteškoj kategoriji. Na međunarodnoj sceni isprva je stigao do finala Europskog prvenstva (Budimpešta 1969.), a dvije godine kasnije i do naslova prvaka Staroga kontinenta (Madrid 1971.) i uspješno ga obranio dvije godine kasnije (Beograd 1973.). No, najve-

ći uspjeh svoje amaterske karijere ostvario je na Olimpijadi u Münchenu (1972.) kada je superiorno, pobjedom u pet mečeva, osvojio zlatnu medalju. Posljednji u niski najvećih amaterskih rezultata stigao je na Svjetskom prvenstvu u Havani 1974. godine, kada se Mate okitio pobjedničkim naslovom u svojoj poluteškoj kategoriji. Nakon što je postigao sve što je mogao, došao je red da se oproba i na profesionalnom planu. Spektakularnim susretom na beogradskoj Marakani, pred 100.000 gledatelja, osvojio je naslov Europskog prvaka nakon pobjede protiv talijana **Adinolfija**. Samo dvije godine kasnije (7 siječnja 1978. u Milanu) stigao je do svjetskog šampionskog naslova (WBC verzija) svladavši spektakularnim nokautom (koji se dugo vrtio kao špica brojnih sportskih emisija) Argentinca **Miguela Angela Cuella** (inače ne-

kadašnjeg protivnika u trećem kolu OI u Münchenu). U svojoj amaterskoj boksačkoj karijeri borio se 310 puta i upisao samo 13 poraza, a »bez sportske majice« (profi boks) nastupio je 29 puta – 24 pobjede, 2 neodlučena ishoda i 3 poraza. Konačni oproštaj od voljenog sporta, koji mu je toliko toga dao, imao je kao izbornik reprezentacije Jugoslavije na Olimpijadi u Los Angelesu 1984. godine (gdje je postignut najbolji rezultat svih vremena – 1 zlato, 1 srebro, 2 bronce). Mate Parlov preminuo je 29. srpnja 2008. godine u Puli, gdje je i pokopan.

D. P.

Sućut Povjerenstva za sport HNV-a povodom smrti Ante Pavlovića

Povodom smrti **Ante Pavlovića**, dugogodišnjeg nogometnog djelatnika i počasnog glavnog tajnika Hrvatskog nogometnog saveza, velikog prijatelja Hrvata u Vojvodini, Povjerenstvo za sport Hrvatskog nacionalnog vijeća te Stručni stožer i nogometaši Nogometne reprezentacije Hrvata u Srbiji uputili su iskrenu sućut njegovoj obitelji i HNS-u, objavio je HNV.

»Za sve nas koji smo vezani uz nogometnu reprezentaciju hrvatske zajednice nesvakidašnje razumijevanje i nesebična podrška koje nam je iskazivao Ante Pavlović ne samo da će ostati u trajnom sjećanju nego će biti i stalno nadahnuće da i dalje ustrajavamo na planu našeg sportskog djelovanja«, stoji u pismu sućuti Povjerenstva koje na kraju izražava nadu kako će se briga o ovdašnjim Hrvatima koju je Pavlović započeo i njegovao nastaviti: »Čvrsto vjerujemo kako će krovna institucija hrvatskog nogometa – Hrvatski nogometni savez – u svojem djelovanju nastaviti s podrškom hrvatskim nogometašima izvan Republike Hrvatske koju je ustalio Ante Pavlović«.

H. R.

POGLED S TRIBINA Domagoj Duvnjak

Kada budete čitali ovaj *pogled* za nama će već biti odigran prvi susret Europskog prvenstva u rukometu za muškarce koje se održava u dvojnomoćinstvu Mađarske i Slovačke. I baš na otvaranju nikad jačeg i izjednačenijeg turnira Hrvatsku je imala (četvrtak 13. siječnja) duel protiv najneugodnijeg rivala u svoj rukometnoj povijesti – Francuske. A kako je odigrala ovaj i

kako će odigrati sljedeće susrete protiv Srbije i Ukrajine, ali i ostatka natjecanja (ukoliko se plasira) u mnogome će ovisiti o njenom najboljem igraču. Kapetanu **Domagoju Duvnjaku**.

Popularni **Dule**, kako ga suigrači oduvijek zovu, rođen je 1. lipnja 1988. godine u Đakovu i rukomet počeo igrati

u istoimenom lokalnom klubu. Ali njegov talent je bio ubrzo prepoznat, jer ga je kao četrnaestogodišnjaka izbornik **Irfan Smajlagić** pozvao u kadetsku reprezentaciju Hrvatske s kojom je osvojio naslov europskog prvaka u Estoniji i izabran za najboljeg igrača prvenstva. Sa šesnaest je debitirao u Prvoj rukometnoj ligi, a dvije godine kasnije postao je i najbolji strijelac ligaškog natjecanja. Uslijedio je prijelazak u najbolji hrvatski klub RK Zagreb, gdje je s uspjehom zaigrao i na europskoj klupskoj sceni. Dobre igre su mu trasirale ulazak u A reprezentaciju Hrvatske, a debitirao je na Svjetskom prvenstvu u Njemačkoj 2007. godine. Prvu seniorsku medalju na velikim natjecanjima osvojio je godinu dana kasnije na EP u Norveškoj (srebro). Dobre igre u klubu i reprezentaciji preporučile su ga momčadi HSV (Hamburg, Njemačka) za koju je nastupao od 2009. do 2014. Iste godine prelazi u jednu od najboljih svjetskih momčadi THW Kiel za koju nastupa i danas. Niska neigovih uspjeha je zbilja podugačka i obiluje brojnim momčadskim i pojedinačnim priznanjima, a među najvrjednijima su svakako: olimpijska bronca (London 2012.), svjetsko srebro (Hrvatska 2009.) i bronca (Španjolska 2013.), te europska srebra (Norveška 2008., Austrija 2010. i Austrija, Norveška i Švedska 2020.). Na klupskom planu je dva puta osvojio Ligu prvaka (HSV 2013. i THW Kiel 2020.), prvak Bundeslige (2010./11., 2014./15., 2019./20.). Pojedinačno je 2013. godine izabran za najboljeg rukometaša svijeta, više puta biran je u idealnu momčad najvećih natjecanja, a 2020. godine izabran je za najboljeg igrača Europskog prvenstva. Nagradu **Dražen Petrović** osvojio je 2007. godine, a 2020. je izabran za najboljeg sportaša Hrvatske u izboru *Sportskih novosti*.

D. P.

Narodne poslovice

- * Primjer popravlja mnogo bolje od prijekora.
- * Jedan trenutak sreće vrijedi tisuću godina slave.
- * Zalud usta puna molitve ako je srce prazno.

Vicevi, šale...

U restoranu Pericin tata se obraća konobaru:
 – Ovo meso što nismo pojeli zapakirajte nam da poneseemo psu.
 A Perica će kao iz topa:
 – Tata, zar ćeš mi kupiti psa?

Ide momak na intervju za posao i traži savjet od iskusnog prijatelja.
 – Moraš reći nešto oštro i duboko.
 Ode on na intervju, sjedne pred direktora i kaže:
 – Britva i bunar.

Mudrolije

- * Što više slasti, to je manje slatko; što više gorčine, to je manje gorko.
- * Mi možemo razumjeti jedan drugoga, ali svatko od nas može protumačiti samo sebe samog.
- * Ne prljaj onoga koji se počeo prati već mu pomoz da se opere.

Vremeplov – iz naše arhive

Malo prelo, 2007.

Iz Ivković šora

Turizam

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jeto, sidimo nas tri dide, Periša, moj rođo Joso i ja pa divanimo o svim i svačim. Kaže ova moja: »Kad nemate pametnijeg posla, onda možete i talaćkat«. A baš da je tako. Nije taj naš divan baš bogzna kaki, al makar ubijamo vrime. Veli Joso: »Jal, vas dva, šta vi gustirate o ovim našim Paliću, jel to mora vako siromaški bit? Ta, jevo već koliko godina se vuče taj niki voden park, naizmišljano je sto kojikaki huncutarija a sad sve stoji i ništa se ne pravi. Niki dan slušam na radiju kako opet nema novaca i da baš fajinski rakaš fali. Ta, dedara mu, ovima niko novaca nadavat«. E, moj rođo, ti ne vidiš stanje kod nas? Ta kandar se ti nećeš u tim kupat. To ti je isto kugod s pozorištom: i njega su opravljali kugod Skadar na Bojani samo niko nije razgrađivo. Mi ni vilu nemamo. Samo se čudim u ovo napridno vrime kad ima toliko tehnike, mašinerija i sto andramolja za pravljacinu pa toliko triba vrimena a dida mi divanio da je bio deranac kad se majstorisala Varoška kuća. Išo poso samo tako. Ta i završili je za četiri lita! A gledaj kolika je i koliko je tute posla bilo, a ne ovo sad: bager kopa, kran diže, mašina pucuje, jel sad još više ni ne pucuju, polipe te bile ploče malo zamažu i gotovo. Kaže Periša da su i kadgod zamazali, al blatom. »Jeto, divanite o Paliću. Pa na njem je još Vermeš opravio banju, ličilište a i otel od trske. Šta mislite da se kogod sad to siti kaka bi to novotarija bila, jel bi to bilo etno? E, ondak nije sav nečist išo u naš lipi Palić kugod sad. Ima to ništa što pročišćava, al vele niki da to nije dosta, a i nečist se ni ne mož očistit skroz pa nek divani ko šta oće. Ne mož se od nje opraviti torta i gotovo. Sad su u modi salaši. Ima kod nas oko lo varoši baš lipo izopravljeni salaša i svaka čast čeljadima što nisu dali da njim propadnu već opravili mista di se mož otić malkoc u turizam. I kod nas u Ivković šoru su od stare škole opravili lipu salu di će se moć kojišta održavat, a i pobić malkoc od ovog našeg svakodnevnog života. Što kažu: opuštit se.« Ova moja opet u smij, pa veli: »A vas trojca bi se opušitali, ha-ha-ha-ha! A od čega? Ta gledam vas već nediljama kako sidite i ne radite ništa. Ni tanjir čorbe niste misecima zaradili. Jevo da vam ja oma nađem način za opuštanje. Braniša moj, triba dračove okresat na sokaku, dud se već na stazu nabećio, ne mož proć da ne zapneš glavom, svu sam maramu već izapinjala. A kod tebe se, Joso, povalile tačke na ogradi pa ker istrčava i vija bicigle. Jeptinije će ti bit prominit koji stup neg platit kaznu kad koga ugrize. A o tebi, Periša, ne vridi ni divanit. Ti se opuštaš, a komšinca cipa drva u avliji. Sirota, sva se zajapurila«. Okrene se bisno i ode za svojim poslom, a nas trojca ostali ko poliveni. E, baš nas ocrnila nako božićanski. Al, pak, moramo priznat da ima i pravo. Baš smo se niki ne opuštili neg i ulinili. Poustajali smo i svaki na svoj poso. Ja se oma latio listava i pile pa u kresanje. Malkoc posli vidim da i Joso ukopava stup. Borme se i od Periša čula sikira fajin dugo. Taj mora da je nacipo i za drugu zimu bar polak. Ajd, zbogom.

 Rič po rič

Časkom propo plan

Piše: Željko Šeremešić

Za Božić lap-top dali didi, a ja već sutra napravio i plan za sokočalo. Uzo cidulju i flajbas pa natrukovo. Kako j reko unuk Marin »gled sam da ne pritiririvaš«. Plan je ovaki: oma ujtru čim se digneš sat vrimena na sokočalu. Onda prija užine al ni dužje od sat vrimena. Može potli užine, i to sat vrimena najviše. Prija večere mož ope sat vrimena i potli, prija neg što legneš al ni više od sat vrimena. Eto, metnio ja to na cidulju da se ne zaboravi i tvrdo obećo sam sebe da ću se pridržavat plana. I da se pofaljim da sam naučio na sokočalu radit dok si reko puška. Ko kaže da su danaske mladi baš odviše pametniji neg mi u njevo doba, moram reć da to ni istina. Ja od sto godina sam oborio lap-top časkom, a šta bi bilo da sam mlađi? I tako se potli natrukovanog plana sutra probudim zarana, ni sunce ni izašlo, još svi spavu. Okrećem se, privrćem, ova moja gundža. Ništa, ja se dignem prvi, najranije, svi još vala sanju, naložim vatru sidnem za astal, ova moja gundža, otvorim sokočalo pa da vidim šta ima u svitu. Glediš u to da ne poviruješ šta sve ima. Bože dragi šta b' bilo još da znam taj stranski, engleski. Već najranije ovi Australci napali Đokovića. Pa ga zarobilli i ne pušću. Cili svit se uzbunio. Digla se i ova moja, gundža. Kad gledim na veker, a ono ja već sat ipo na sokočalu. Gasim bržje. Vučem se od onda po kuće. Ne mož dočekat do sat vrimena prid užinu. Zabrinio se i ja za tog Đokovića. Svi kažu da mu svačem nema ravna, a triba pratit stanje iz sata u sat. Za svaki slučaj upaljim sokočalo sat i po prija užine da vidim stanje. Gledim jedne novine, druge.... svi naviju al ništa novo. Usput čujem da j' narod bisan i na onaj Rio Tinto. Jel i oni su ko iz te Australlije, pa ako ništa drugo triba se osvetit makar kakom Australcu. Gledim, pa ope sam prikardašio. Opalio sam ope sat i po. Zovu na užinu. Užino na brzinu, pa ope otvaram sokočalo kako sam i nadrukovo na cidulju. Gledim na veker pa mirim ka' će proć sat. Kažu, javio se Đoković uživo. Reko da ne brinemo, biće sve u redu. Bože, mislim se, kako da ne brinemo ka' j' zarobit. Malo sam još gledao kako će bit vrime i šta radu Rusi, Amerikanci i Kinezi kad ono ope prošlo sat ipo. Gasim i čekam večeru. Nikako da dođe večera. Snig zapado, ne mož ni na dvor. Šta ću već prid televizor, pa čekaj. I eto, fala dragom Bogu, više žena večera. Ja prvi dotrko ko malo dite. Prizalogajio na brzinu, pa ope u našu sobu prid sokočalo. Sad začudo ništa od Đokovića već glavni divan od velikog čuda. U po lita u pustinje spo snig. Ma briga mi za snig, ja bi čo šta j' od Đokovića. Pa još malo tražim, tražim. Jedni ga branu, drugi napadu. Čujem žena gundža: »Marne, prikardašio si, eto prošla večera a ti već dva sata ko slipi glediš u to sokočalo«. Uh, zabrinem se. Uzmem flajbas i novu cidulju pa počnem računat. Sat i po prija užine, a tribo sam sat, sat i po posli užine, a tribo sam sat. Sat i po prija večere misto sat vrimena, pa potli večere dva sata. Kad izračunaš, tribo sam četir sata, a ja sam šest i po sati. Šta da kažem neg da mi časkom za jedan dan propo plan. Što j' najgorje ni tog Đokovića nisu uspili oslobodit. A izgleda da se ne zna ni ka' će.

U NEKOLIKO SLIKA

Zima na salašu

Foto: Z. Budimčević

**PETAK
14.1.2022.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:16 Korak do neba
11:15 Riječ i život: Odnosi
Svete Stolice i Republike
Hrvatske
12:00 Dnevnik 1
12:26 Kava s mirisom
žene, telenovela
13:16 Dr. Oz
14:02 Normalan život
14:58 Svjetski biseri
15:51 Agatha Raisin
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:08 Potjera
18:42 Potjera
18:57 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:00 Vrijeme
20:10 Pirati s Kariba:
Mrtvačeva škrinja, film
22:41 5.com s Danielom,
zabavni talk show
23:41 Dnevnik 3
23:56 Sport
23:59 Vrijeme
00:01 Vijesti iz kulture
00:12 Sabotaža, film
01:58 Svjetski biseri
02:51 Dr. Oz
03:33 Dnevnik 3
03:48 Taj divni svijet
mladunaca, serija
04:32 Skica za portret
04:37 Diva, telenovela
05:20 Dnevnik 2
06:10 Kava s mirisom
žene, telenovela

05:28 Kultura s nogu
05:53 Regionalni dnevnik
06:36 Juhuhu
10:13 Istraži svijet
12:24 Wengen: Svjetski
skijaški kup, spust
13:50 Najava
13:54 Jednostavna
jela Mary Berry: Irska,
dokumentarna serija
14:24 Najava
14:28 Jednostavna jela
Mary Berry: Okusi doma,
dokumentarna serija
14:58 Najava
15:02 George Clarke:
Čudesne zamisli
15:52 Najava
16:00 Regionalni dnevnik

16:42 Taj divni svijet
mladunaca, serija
17:26 Najava
17:28 Stipe u gostima
18:03 Lovac na bilje
20:05 Serengeti
21:00 Tko ubija u
Brokenwoodu
22:39 Preko Atlantika, serija
23:39 Preko Atlantika, serija
00:43 Noćni glazbeni
program

**SUBOTA
15.1.2022.**

07:08 Klasika mundi:
Simfonijski orkestar
HRT-a pod ravnanjem
Vladimira Kranjčevića izvodi
Beethovenovu 3. simfoniju
"Eroica" - V. Lisinski
08:08 Zakašnjela pravda,
američki film
09:29 Kućni ljubimci
10:00 Zagreb, Crkva Sv.
Blaža - Misa: Proslava 30.
g. međunarodnog priznanja
RH, prijenos
11:30 I to je Hrvatska:
12:00 Dnevnik 1
12:28 Alfe - ratni put,
dokumentarni film
13:18 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma
15:10 turizam.hrt
15:39 Istrage prometnih
nesreća
16:09 Potrošački kod
16:39 Manjinski mozaik:
Plesač dobrog srca
17:00 Vijesti u 17
17:18 Kultura s nogu
17:44 Kamo za vikend:
Preko Velebita
17:59 Hrvatski klasici:
Gruntovčani - Jelen, serija
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Međunarodno
priznanje Hrvatske - 30
godina, specijalna emisija
20:55 Loto 7 - izvještaj
20:59 Priznanje Hrvatske
21:54 Dnevnik 3
22:31 Sila prirode, film
00:10 Plesačice, američko-
francuski film
02:17 Dnevnik 3
02:32 Zakašnjela pravda,
američki film
03:47 Alfe - ratni put,
dokumentarni film
04:32 Manjinski mozaik:
Plesač dobrog srca

04:47 Skica za portret
04:49 Dnevnik 2
05:38 Lijepom našom:
Gospić

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:00 Vrtlarica
10:33 Skroviti vrtovi Lucce,
dokumentarni film
11:18 Poslovni plan
11:53 Dom na kvadrat
12:24 Wengen: Svjetski
skijaški kup, spust
13:45 Auto Market
14:20 Tko ubija u
Brokenwoodu
18:00 Ni krivi, ni dužni,
dokumentarni film
19:15 Glazba, Glazba
20:05 Priča iz Hrvatske
21:45 Ekspedicije Stevea
Backshalla - Kad zagusti,
dokumentarna serija
22:45 Laž
23:40 Tjelesni čuvar
01:20 Noćni glazbeni
program

**NEDJELJA
16.1.2022.**

06:45 TV Kalendar
07:00 Agonija i ekstaza,
američki film
09:15 Pozitivno
09:50 Biblija
10:00 Zagreb, Crkva Sv.
Mati Slobode: Misa, prijenos
11:30 Bajkovita Hrvatska
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:23 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:00 Od prijatelja do
zaručnika, kanadsko-film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:36 Poruka u boci, film
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Mrkomir I.: Mrkomir i
čudesni eliksir, serija
20:36 Loto 6 - izvještaj
20:40 Osjećaji: Strah,
dokumentarna serija
21:35 Luda pustolovina
Louisa de Funesa:
Perfekcionista, serija
22:30 Dnevnik 3
23:10 Agonija i ekstaza, film
01:20 Nedjeljom u 2
02:15 Dnevnik 3

02:38 Mir i dobro
03:03 Skica za portret
03:05 Priča o Ready
Steady Go!, film
04:00 Najbolji nastupi u
Ready Steady Go!, film
04:51 Dnevnik 2
05:40 Zadar: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:09 Wengen: Svjetski
skijaški kup, SL
11:15 Umorstva u
Midsomeru
12:50 Lidijina kuhinja
13:24 Wengen: Svjetski
skijaški kup, SL
14:29 Indeks
14:59 Klub 7
16:00 Košarka, PH: Gorica
- Zabok, prijenos
17:40 Jadran Split Europa,
dokumentarni film
17:55 Zagreb: vaterpolo,
Hrvatska - Jadran, prijenos
19:11 Koncerti i festivali
zabavne glazbe
20:05 Za šaku dolara,
talijansko-njemačko-
španjolski film
21:45 Katarina Velika -
Samozvanci
22:40 Graham Norton i
gosti
23:25 Priča o Ready
Steady Go!, film
00:20 Najbolji nastupi u
Ready Steady Go!, film
01:10 Simpsoni
01:40 Umorstva u
Midsomeru

**PONEDJELJAK
17.1.2022.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:15 Korak do neba
11:14 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:26 Kava s mirisom
žene, telenovela
13:14 Dr. Oz
14:00 Globalna Hrvatska
HTV
14:40 Kamo za vikend: Na
Ušću
14:56 Svjetski biseri

15:51 Agatha Raisin
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Jedna jedina - Tri ne,
dokumentarna serija
21:05 Područje bez signala:
Janda, serija
22:00 Otvoreno
22:49 Dnevnik 3
23:22 Svjetski biseri
00:18 Agatha Raisin
01:10 Dr. Oz
01:51 Dnevnik 3
02:14 Taj divni svijet
mladunaca, serija
02:58 Diva, telenovela
03:43 Skica za portret
03:58 Globalna Hrvatska
HTV
04:38 Dnevnik 2
05:27 Kava s mirisom
žene, telenovela

05:05 Peti dan
06:05 Riječ i život
06:32 Najava
06:34 Juhuhu
11:05 Indeks
11:35 Mjesto koje zovem
dom
12:30 Luda pustolovina
Louisa de Funesa:
Perfekcionista,
dokumentarna serija
13:30 Nerazdvojni, film
15:00 Vaš savršeni vrt
16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Cesarica - finalni
blokovi 1
16:45 Taj divni svijet
mladunaca, dokumentarna
serija
17:35 Auto Market
18:20 TV Bingo
18:50 Najava
18:55 Tea Mamut
20:05 Mi smo iz Los
Angelesa, dokumentarni
film
21:00 Proxima, francusko-
njemački film
22:45 Sluškinjina priča
23:40 Babilon Berlin
00:30 Nerazdvojni, britanski
film
01:55 Noćni glazbeni
program

**UTORAK
18.1.2022.**

* Sva prava eventualne izmjene programa zadržavaju TV postaje.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Korak do neba
11:16 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:25 Kava s mirisom žene, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:04 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Svjetski biseri
15:55 Agatha Raisin
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:05 Prirodni raj - nepripitomljeni planet: Borneo - sveta šuma
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Hrvatska za 5
00:12 Svjetski biseri
01:02 Agatha Raisin
01:50 Dr. Oz
02:32 Dnevnik 3
02:55 Taj divni svijet mladunaca, serija
03:40 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
03:53 Diva, telenovela
04:38 Dnevnik 2
05:27 Kava s mirisom žene

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:32 Najava
06:34 Juhuhu
11:35 Mjesto koje zovem dom
12:25 Najava
12:30 Ovo je filozofija,

dokumentarna serija
13:30 Slađa strana života, američki film
15:00 Vaš savršeni vrt
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Taj divni svijet mladunaca, dokumentarna serija
17:35 Stipe u gostima
18:15 Lovac na bilje
18:40 Novi susjedi 2021. - Hrvatska: Pustite me sanjati, dokumentarna serija
20:05 Ben Fogle - Ljudi od divljine
21:00 Rat spolova, američko-britanski film
23:00 Sluškinjina priča
23:50 Najava
23:55 Babilon Berlin
00:45 Slađa strana života, američki film
02:10 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 19.1.2022.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Korak do neba
11:16 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Kava s mirisom žene, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:04 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Svjetski biseri
15:55 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma

18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Mijenjamo svijet: Butan - Diktatura sreće, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Svjetski biseri
00:16 Istrage prometnih nesreća
00:41 Don Matteo
01:31 Dr. Oz
02:16 Dnevnik 3
02:39 Taj divni svijet mladunaca, dokumentarna serija
03:24 Diva, telenovela
04:09 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:13 Eko zona
04:38 Dnevnik 2
05:27 Kava s mirisom žene, telenovela

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:32 Najava
06:34 Juhuhu
11:35 Mjesto koje zovem dom
12:30 Prirodni raj - nepripitomljeni planet: , dokumentarna serija
13:30 Zaljubljena, francuski film
15:00 Vaš savršeni vrt
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Taj divni svijet mladunaca, serija

17:35 Stipe u gostima
18:15 Lovac na bilje
18:40 Novi susjedi 2021. - Nizozemska: Bučni susjedi, dokumentarna serija
20:05 Nogometna groznica: Uspon Premier lige, serija
21:00 Revolver, britansko-francuski film
22:50 Sluškinjina priča
23:45 Babilon Berlin
00:35 Zaljubljena, film
02:00 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 20.1.2022.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:13 Korak do neba
11:11 Macko, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Kava s mirisom žene, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:04 Otkrivamo Hrvatsku: Komiza
14:30 Prometej
15:00 Svjetski biseri
15:55 Don Matteo
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
20:59 Loto 6 - izvještaj
21:02 Puls
21:33 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
22:00 Otvoreno

22:50 Dnevnik 3
23:26 Svjetski biseri
00:21 Don Matteo
01:11 Dr. Oz
01:56 Dnevnik 3
02:19 Spas za pirenejskog kozoroga, dokumentarni film
03:04 Diva, telenovela
03:49 Macko, emisija pučke i predajne kulture
04:19 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:38 Dnevnik 2
05:27 Kava s mirisom žene, telenovela

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:32 Najava
06:34 Juhuhu
11:05 Pozitivno
11:35 Mjesto koje zovem dom
12:30 Osjećaji, dokumentarna serija
13:30 United, britanski film
15:00 Vaš savršeni vrt
16:45 Spas za pirenejskog kozoroga, dokumentarni film
17:35 Stipe u gostima
18:15 Lovac na bilje
18:40 Novi susjedi 2021. - Slovenija: Dlakavac, dokumentarna serija
20:05 Klub 7
21:00 Duboki rezovi, film
22:15 Sluškinjina priča
23:05 Najava
23:10 Babilon Berlin
00:00 United, britanski film
01:25 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetonik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Na slovo i na broj

Gdje je svizac odmotao čokoladu

Ovojedni uvod, naslov i tema su rezultat čiste matematike, točnije kombinatorike. Toliko se ne mogu zasititi pisanja o prirodi i mjestima na našem prekrasnom planetu da mi je točno svejedno o čemu ću pisati. Iskoristila sam malog gosta da mi da jedno slovo i broj, a prije toga sam odlučila izabrati mjesto na to zadano slovo, a broj će mi biti vodič da napišem toliko stvari koje su zabavne na odabranom mjestu. Bez mnogo pitanja i potpitanja, dobila sam slovo G i broj četiri.

Grindelwald na slovo G

Volim priče o podrijetlu imena mjesta. Za ime sela Grindelwald zaduženi su njegovi prvi doseljenici, koji su svojim dolaskom zatekli samo stijene i šumu – Grindelwald, taman dovoljno podataka da mjestu daju tako čarobno ime, po meni pomalo vilenjačko.

Grindelwald je malo selo smješteno u blizini Berna, na 1.034 metra nadmorske visine u Bernskim Alpama. Prostire se na površini od 172 četvorna kilometra i ima 3.775 stanovnika. Sada kada imamo brojke, možemo ga okružiti planinama Eiger, Monk i Jungfrau. Grindelwaldovi alpski pašnjaci bolno su idilični, a žičare olakšavaju navigaciju stazama do slikovitih planinskih vidikovaca, glečera Grindelwald i jezera. Kada je prekriven snijegom, ovaj krajolik bio je mjesto snimanja filmova *Ratova zvijezda* i *Jamesa Bonda*, a zimi nudi desetke kilometara skijaških i sanjkaških staza. Dva spomenuta, vrlo zvučna filma dovoljna su da oni koji nikada nisu čuli za ovo ljetovalište iz snova shvate u kakvu bajku trenutno putujemo, pa se sada možemo prepustiti broju četiri da nas odvede do toliko zanimljivih atrakcija na Grindelwadu.

Na prvom mjestu First

Fist je manji vrh na obroncima Schwarzhorna (Bernske Alpe), uglavnom poznat kao stanica žičare iznad Grindelwalda, a također je odredište pješačke staze Schinige Platte-Faulhorn-First. Nešto što će se svidjeti svima koji vole visine je First Walk po litici. To je metalna staza, koja

kao da grli liticu, a zatim štrči preko 45 metara padine. Ovo iskustvo oduzima dah, ali unosi malo straha u kosti dok vam se pruža pogled na oštre kamenite padine, vrhove, alpske pašnjake, daleka jezera i slapove. A kao da to nije dovoljno, imate priliku provozati se i zip lineom od 800 metara gdje možete postići brzinu od 84 kilometra na sat.

Izlet u Jungfrauojoh, koji je na drugom mjestu četiri prijedloga, svojevrsno je iskustvo koje se događa jednom u životu, na koje ćete naići samo u Alpama. Čitajući o ovoj poznatoj pruži dugoj 9 kilometara, izgrađenoj davne 1912. godine, nalazim toliko podataka da mi je žao što nisam pisala samo o njoj. Vlak polazi sa stanice Kleine Scheidegg, savladava visinsku razliku od 1.400 m, a 7 km pruge probija tunel. Prva petominutna pauza u tunelu je na stanici Eigerwand gdje se nalazi ogroman prozor dug 8 metara i visok 1 metar. Prije kraja filma *Kazna na planini Eiger* s **Clintom Eastwoodom** pojavljuju se scene snimljene upravo na ovom mjestu. Još jedan vrtoglav pogled s prozora na Eismeer (Ledeno more) je na drugoj postaji. Nakon 50 minuta vožnje dolazite do samog vrha Jungfrauojoha, Sfinge, gdje se nalazi platforma s nevjerovatnim pogledom od 360°. Kamenje i snijeg koji se pred vama prostiru u nedogled, miješaju se s maglom i oblacima.

Iz raja idemo ravno u novi raj. Grosse Scheidegg je uzvišeni raj i fantastično mjesto za šetnje po planinskim pašnjacima prošaranim stokom. A ako ste strpljivi, može vas pratiti krdo divokoza, svizaca ili zlatnih orlova koji jure iznad glave. Kao i uvijek, pogledi su senzacionalni.

Želite li sigurno upoznati svizca, pješačka ruta First-Schilt u Weganu je idealna za to. Šetnja traje nekoliko sati, a ako ste dovoljno tihi i pažljivi, u razdoblju od lipnja do listopada, velika je mogućnost uočiti slatkog svizca. Ne zaboravite čokoladu, ipak ste u Švicarskoj.

Ne znam zašto je moj mali prijatelj odabrao broj četiri kada ovo veličanstveno mjesto nudi barem tri puta više neodoljivih atrakcija, ali moram poštivati broj i pravila igre koja sam sama smislila, i stati.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+Plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.milos.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Katoličko društvo „Ivan Antunović“
u okviru manifestacije

DANI BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

poziva na sljedeća događanja:

13.01.
četvrtak
15 sati

park između katedrale
i sjemeništa u Subotici

POLAGANJE VIJENACA

NA SPOMENIK BISKUPA
IVANA ANTUNOVIĆA

16.01.
nedjelja
18 sati

katedrala-bazilika svete Terezije Avilske
u Subotici

SVEČANA SVETA MISA ZA BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

20.01.
četvrtak
19 sati

Pastoralni centar Augustinianum
(Trg sv. Terezije 2, Subotica)

XXX. „RAZGOVOR“

TEMA:
Crkvena i društveno-kulturna
djelatnost biskupa
Lajče Budanovića

PREDAVAČ:
povjesničar
Vladimir
Nimčević

